

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Saxonia || Et || Metropolis || Alberti Crantzii || Historici
Doctiss. Sacrae || Theologiae & Iuris Canonici Doctoris ||
celeberrimi, ac Ecclesiae Ham-||burgensis quondam
Decani**

Krantz, Albert

Coloniae, 1574

Saxoniae Liber Quintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11453

SAXONIAE
LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

HENRICVS IIII. *admodū*
 puer patri succedit in regno:
 qui, quod sanguine Saxonum
 ex patre prodierit, indē sciri
 potest, quod pater in Saxonia
 urbem Goslariam tantoperē
 decorauerit: in qua etiam fre-
 quenter commanebat, instru-
 cto palatio & venerabiliter ornato. Sed mater Agnes
 prudentissima fœmina, regni gubernacula aliquandiu
 tenuit: Erat autem filia ducis Aquitaniæ & Wilhelmi, qui
 ordinem post se reliquit & Wilhelmitarum. Nihil erat
 quo viri prudentia desideraretur: Omnia ubiquē pa-
 cata, nihil perturbationis: Erant tamen ex primoribus
 regni principibus, quibus muliebri imperium non satis
 ex dignitate videretur Romana reipublica: in quibus
 Anno Archiepiscopus Coloniensis, vir grauitate, pru-
 dentia, & virtute singulari, qui per ingenium curauit
 puerum regem matri auferendum, quo regni guber-
 nacula pariter adimerentur. Imperatrix autem pueri
 mater, in Italiam se conferens, religiosam vitam duxit
 apud monasterium, quod dicitur Fruteria. Indē se Ro-
 mam transferens, in sancta conuersatione vitam ibi si-
 nuuit, sepultaq; est in ecclesia sanctæ Petronellæ. Saxo-
 nes interim, congregato exercitu, inuadunt gentem
 Luticiorum. (Lusatios nunc esse crediderim) & andali
 enim fuere in ea prouincia, quæ nunc est Brandenbur-
 gen-

gensis marchia. Non poterant consistere & wandali in
acie contra Saxones. Fugati, caesi, capti ex his pluri-
mi, obsides dederunt imperata se facturos. Deinde, quia
puer rex in manibus erat principum, contempta matre,
principes in solenni conuentu, duos per Imperium cre-
auerunt ordinarios consules, Colonensem & Bremen-
sem archiepiscopos. Qua occasione implicitus Albertus
Hamburgensis & Bremensis archiepiscopus regni ne-
gocijs, ecclesiam suam videbatur habere in postremo:
Ducum autem temeritas per eius absentiam increuit.
Iura eius imminuta sunt. Sed quae ad ecclesiam perti-
nent, in Metropoli suam habent locum: Hic verò Saxo-
nia gestas res prosequimur.

CAPVT II.

Bernhardus inferioris dux Saxoniae (nam superio-
rem tenuere marchiones, & qui Turingiam ha-
buere, Misnamque, ac partes Herciniae per Imperato-
rum vel concessionem, vel decessionem) iam in vltima
vita annis senex agebat: nam per annos quadraginta
variè rem administravit: filij tamen eius reuerentia in-
destiam pra se ferebant. Vbi verò senex concessit in-
fata, iam sena laxauerunt. Ordolphus ducatum, co-
mitatum frater eius Hermannus administrare. Sed
quero quem comitatum? Annales non expressere. Popu-
lum autem illum antiquissimum Phrisia de Alden-
borg, vel illum Stadensem, de quo plurima fuit poste-
ris controuersia, vel illum Transalbinum Holsatiae, ac-
cipere. Sed plurima in eam partem dicta inclinant, ut
sit comitatus Phrisiae, quem nunc Aldenborgensem ve-
camus. Hi principes pro adolescentia tumescentes, ducem
in ecclesiam & ministeriales eius, conceptum odium dis-
simulare non poterat: Aberat pastor: liberum videbatur
sauri

*scuire in ouiculas: Sublata videbantur omnia quae pu-
 dorem possent ingerere. Sed initio regni huius Henrici,
 cum adhuc Agnes mater Imperatrix gubernacula te-
 neret, ducatus Sueviae variè iactabatur. Obièrat Otto
 de Swinfurde Sueuorum dux, & Rodulphus de Ryn-
 felde, qui postea ad Imperiũ adspirauit, ducatum ac-
 cepit: quod erat multorum in regno malorum semina-
 rium. Eundem nanque ducatum Sueviae Henricus, Im-
 perator III. uiuente adhuc, quem diximus, Ottone,
 Bertoldo comiti, qui postea ducatum Carinthiae est con-
 sequutus, tradito ei annulo suo, concessit. Hunc an-
 nulum, Henrico moriente, Agneti Imperatrici pro do-
 cumento veritatis exhibuit: & illa recognito, non ha-
 buit quod opponeret: satis propensã ad ducatum illi per-
 mittendum. Sed prauenerat Rodulphus memoratus, qui
 filiam Bertoldi apud Constantiensem episcopum nutri-
 tam, raptam, an uolentẽ, incertum, coniugem accepit:
 Cuius rei contemplatione, cum iam Rodulphus in grati-
 am reginae redisset, ducatum illi Sueviae permisit: Quae res
 Bertoldi animum uehemẽter exasperauit: Sed ut eum
 leniret Imperatrix, illi permisit ducatum Carinthiae:
 quem etiam filius equiuocus, Henrici IIII. concessione
 tenuit, cum pater pro filio interueniret. Mutato non
 diu post consilio, Henricus rex Carinthiae ducatum
 Ludolpho cuidam consanguineo dedit. Tum uerò Ber-
 toldus iusta indignatione commotus, tam in regem,
 quod donatum abstulisset, quàm in Ludolphum, quod
 sibi debitum ducatum postulasset, occupassetque, co-
 gitauit ultionem. Interea, quod fieri solet sub nouo
 rege, praesertim adolescente, multa fiebant in regno
 tumultuationes. Otto Bauarorum dux detruditur
 ducatu: Conradus genere Sueuus, inter nobiles de
 primo-*

primoribus, à militibus regis occiditur: & hac omnia regem, quasi ille mandasset, referuntur.

CAPVT III.

Otto ducatu Bauariae destitutus, ad Saxones conferens suos consanguineos, rebellionem molitur: Bertoldus in Sueuias turbat: Fiunt motus conuentus utrobique, & in regem odia excitantur: Quae res tam diu serpsit, ut Rodolphus quoque de regis detractione, suaeque surrogatione cogitaret, & satageret: quae res postea explicabimus. Henricus autem rex adolescentiae utens libertate, Saxoniam solam ex omni regno cepit incolere, principes despiciere, nobiles opprimere, infimos sustollere, venatui, lusibus, & leuitatibus pliusquam iustitia faciendae: Accusatus est à multis operam impendere, filias illustrium quibusdam obscure natis coniugio deuincire, priuata praesidia, primatibus regni satis fidens, instituere: quam ego tot comitum in Henricina originem esse coniecto. His discordia seminata contigit regi plures de regno & de vita insidiatorum excrecere: qui tamen cum maturitatis plena nece attigisset annos, erant qui non tam ipsum, quam Albertum Hamburgensem archiepiscopum culpandum putarent, quod ex eius sententia plurimum pendere videretur. Per quae tempora, Detherus marchio, non sed principum Saxoniae, ut putabatur, consilio, tyrannidem in partes regis orditur: quae tamen mox, terrestri simul & caelesti maiestate comescitur: castellis Bichilmgo & Schidingen à rege destructis, filio equè militari viro, à proprio seruo interempto: quoque communi sorte breui per mortem absumptum. Otto erat Bauarorum dux, vir & consilio, & maiore valens, genere Saxo, qui quando & quibus meritis ducatum

ducatur
annales
co II. In
ducatur
us defen
fratre, a
derat H
& in ho
ad Henr
Leonis n
buit Rix
chionis S
patrem h
cusatus
nem ex
genere C
est, Albe
num ad
dem Albe
ducatur
Conradu
concessit
olim Vis
lo multa
demus. I
traxit ac

OP
Albim ac
iam filiu
indè Egl

ducatum Bauaria peruenerit, miro silentio transeunt annales: Sed est coniectura, quod moriente Henrico II. Imperatore sine prole, illius fauore peruenerit ad ducatum: Sed magis arbitror, idq; coniectura propius defendo, fuisse natum ex Henrico Magni Ottonis fratre, duce Bauariae, vnde per alium filium descenderat Henricus quoque Imperator sine prole decedens: & in hoc Ottone propagatam accipio lineam Ottonum ad Henricum Leonem, interueniente foemina. Nam Leonismater, filia Lotharij Imperatoris, matrem habuit Rixam ex matre Gertrude, filia Egberti marchionis Saxoniae natam, & patre Henrico Crasso, qui patrem habuit Ottonem memoratum. Nunc vero accusatus apud Henricum III. cum recusaret purgationem ex duello propter imparitatem prouocantis, qui genere & nobilitate nimium illi esset impar, creditum est, Albertum archiepiscopum Hamburgensem plurimum ad eius destitutionem cooperatum: vt frater eiusdem Alberti Dœlpus, comes in Bauaria, recuperaret ducatum. Erant autem filij Cuntzonis, quem Latini Conradum appellamus. Pulsus autem Otto Bauaria, concessit in Saxoniam, & diuionem tenuit ad Dœserā, olim Visurgum, cum comitatu de Northem: & ex illo multa nobilitas processit: quod suo tempore ostendemus. Hic est ille Otto, qui omnem Saxoniam secum traxit ad rebellionem aduersus IIII. Henricum.

CAPVT IIII.

Operaprecium est intueri, qui tum fuerint principes Saxoniae. Certè inferiorem Saxoniam ad Albim administravit Ordulphus Bernhardi filius: qui iam filium habuit in armis pugnantem Magnum: deinde Egbertus Egberti filius marchio Saxoniae medi-

I tullia

tullia tenebat prouincia iuxta Brunswicum. Otto de Bauaria ad Visurgum dominabatur. Aderant quoque inter primos principes, archiepiscopus Magdeburgensis, & Halberstadensis episcopus, non minus tum etiam in armis quam principes seculares versati. Sed tum Otto de Bauaria cunctis erat clarior: cuius tanta fuit apud omnes autoritas, ut si quid regi humanitus contigeret, aut si principum in illum coniuratio procederet, ad regni fastigium peruenturus videretur. Id metuens rex, libenter audiuit, quendam Egmonem mediocri nobilitate virum, fortuna tenuem, qui Ottonem decem apud regem insimulasset, quod de nece secum regis tractauisset. Otto pernegans, hominem de mendacio & regis assentatione coarguebat: Ille vero machinam duci obtulit: seipsum regi vadem constituens, ut eo duello purgaretur crimen victoris. Otto imparem, ut diximus, hominem non respicit, quod dum cum latrone, primarius cum sicario congregaretur, dixit iniquum. Et ubi detrectauit pugnam, iam quod conuictus de lesa maiestate ducatu destituitur: quem rex & welpo illustri viro, Alberti archiepiscopi, quod diximus, germano donauit. Inde incendia, neces, & pradae, & infinita mala prouenerunt. Rex Ottonem usquequaque persequutus, quamplures eius nationes destruit, praedia vastat, & ut verum reipublicae hostem omnino delere constituit. Ille militibus electis instructus, ipse quoque manu fortissimus, & animi nimis efferatus, utpote qui de omnibus fortunis & ex estimatione dimicaret, quia iusta acie decernere aduersus regem non poterat, nunc prada, nunc flammis, nunc etiam ferro, quacunque se fors obtulit, suas iniurias vlcisci satagebat. Ipso denique mediante, nec

cessat g
nem ad
firmare
dem Apo
omni re
primò S
Adalber
lensem,
episcopu
Papam e
dam qu
niensem
unt: qu
& in ali

A
licet
fices, Re
ligenda
dri Pap
facienda
nullis n
Roma r
dia mul
rimas h
qua rex
tere: &
um illu
ficiunt:
quod ibi
tunt: &
ly regis

cessat

cessat gens Saxonum, vt est acris animo, coniurationem aduersus regem vnanimi cōspiratione inire atque firmare, accusationes blasphemiasq; inauditas ad sedem Apostolicam de illo inferre: sociosque belli sibi ex omni regno Teutonico nuncijs & literis adsciscere. Nā primò Sigefridum Moguntina sedis metropolitanum, Adalbertum Wormatiensem, Adalberonem Herbipolensem, episcopos, Gebehardum Salsburgensem archiepiscopum, aliosque quāplures praesules, & per ipsos Papam etiam Alexandrum sibi fautores efficiunt. Quidam quoque Annonem summa sanctitatis virum Coloniensem archiepiscopum, coniurationis consciū faciunt: quorum conspiratione rex territus, Saxonia cecidit, & in alijs regni partibus rebus institit agendis.

CAPVT V.

Annus erat post mille LXXIII. cū Anno Coloniensis & Hermannus Bambergensis pontifices, Romam missi sunt, pecunia inde regi debita colligenda gratia: qui legatione peracta, literas Alexandri Papa detulerunt, regemque vocarunt ad satisfaciendum de Simoniaca heresi, caterisque nonnullis magna emendatione purgandis, super quibus Roma rex erat delatus. Saxones tum instant praesidia multa firmare, arces vocant, necdū enim plurimas habebat Saxonia munitiones. Insup̄ castella, quae rex dudū erexerat, funditus illi conantur euertere: & in plerisque proficiunt: inter quae praecipuum illud, quod Hartesburg dicitur, praesidium deiciunt: monasterium & claustrum Canonorum, quod ibi erat, multa furentes audacia, funditus evertunt: & quod dictu nefas est, innocentis paruuli filij regis, ibi tumultata ossa eruta spargunt. Interim

Hildebrandus, quem diximus, ad papatum peruenit, Gregorius VII. appellatus, nullo regis consensu accedente: quod pro illa etate nefas sunt arbitrati. Hic regem ad synodalia responsa deuocauit, nuncijs & literis vicissim missis: Sed rex armis implicitus, illis synodalibus contentionibus vacare non poterat: nam magna manu vndecunquè contracta ex Sueuia, Bauaria, Bohemia, ducit in Saxones. Ad fluuium Mistrov exercitus concurrunt: & primò quidem cum starent in conspectu acies, per communes amicos res intercepta ante praelium: Cùmque Saxones quieti consisterent, si tractatibus, erant inter regios qui praelij erant cupidiores quàm pacis: renūciant quòd falsò regi, Saxones ad praelium parari. Rex vera putans quae dicerentur, insit ad arma conclamari: & transito vado, in loco Nengelstede, imparatis superueniens Saxonibus, multum strauit: Diremptumque est iterum praelium interuentu Rodulphi Sueui, qui principibus Saxonum persuasit, regi cederent, omnia ex sententia eorū ventura, quod nihil mali paterentur. Episcopi Magdeburgensis & Halberstadenfis, dux Otto Bauariae, & Magnus Saxoniae, audiunt Sueuum: & vbi se regi presentant, vincula conijciuntur. Doluit Rodolphus violari fidem, utcumque, tamen factum est, nolente volente rege, laxantur Saxones: nec iterum se fidei regis permittunt. Roma interim Hermannus Bambergensis episcopus, de Symonia conuictus, deponitur. Rex audiens, Ropertum surrogauit: Ea res in eam contentionem peruenit, ut Imperator Wormatiae congregato concilio praesens auerteretur, ut ab vniuersis Germania episcopis, praeter Saxones, Hildebrandus quoque Papa absens destitueretur. Oues pastorem iudicant, contemunt, abijciunt.

unt: M
ergò int
fia D E
uitatum
nemque
scandal
obedient
ceterò
bi nemo
tenus fi
plius eri
Henrico
cum.

Eo
Oe
heim fac
maximè
ni renun
bus iam a
nisset, &
cationis à
synodo de
erat Rol
Gregorij
verbis, G
tificem n
libus, vt
am se cor
expulso,
ifici Gre
centium

unt: Mittunt epistolam, quam sic concludunt: Quia ergò introitus tuus tantis iniurijs est initiatus, & Ecclesia DEI tam graui tempestate per abusionem no-uitatum tuarum periclitatur, & vitam conuersationemque tuam tam multiplici infamia dehonestari, scandalumque grauissimum imminere conspiciamus: obedientiam, quam tibi nullam promissimus, nec deceterò vllam seruatuos renunciamus: & quia tibi nemo nostrum, vt tu publicè proclamabas, hactenus fuit episcopus, tu quoque nemini nostrum amplius eris apostolicus. Faciebat animos permissa olim Henrico huius patri potestas creandorum Pontificum.

CAPVT VI.

Eodem anno circa decimumoctauum Calendas Octobris colloquium maximum apud Oppenheim factum est, vbi penè totius regni principes, sed maxime Saxonum & Alemannorum, regis subiectioni renunciabant: causam pretendentes, quòd à duobus iam apostolicis vocatus ad satisfactionem non venisset, & pro hoc contemptu sententiam excommunicationis à Papa in Vrbe retulisset. Henricus curauit ex synodo Wormatiæ mitti nuncium ad Pontificem: Is erat Rolandus clericus Parmensis, qui in conspectum Gregorij & cardinalium perductus, Henrici regis verbis, Gregorio, nè pontificalia exerceret, aut se Pontificem nominaret, inhibere dixit: Iussitque cardinalibus, vt alium à rege Pontificem habituri, in Alemanniam se conferant. Et tamen eo nuncio cum ignominia expulso, multorum Germaniæ episcoporum literæ Pontifici Gregorio suam operam & fidei constantiam pollicentium sunt allata: Qua impulsus causa Pontifex

Gregorius, ea in synodo Sigefridum Moguntinum archiepiscopum, & eius impietati assentientes, & subscribentes episcopos & Abbates, commissis priuatis ecclesijs. Henrico autem gubernationem, dignitatem, & titulum regni Teutonicorum & Italia interdixit: omnibus principibus & populis vtriusque regni, quo illi obstringebantur iuramento, auctoritate Apostolica absolutis. Ferunt, initio Henricum nuncios misisse per prouincias qui dicerent, IESVM CHRISTVM, quando ter oues Petro pascebas commiserit, reges excepisse: Pontifexque eorum per literas, quae extant, notum populis fecit: Deum in terris agentem, quando ligandi & soluendi in caelo & terra potestatem Petro dedit, neminem excepisse: eumque qui ligare se posse negat, quod absolute nequeat, confiteri, sic quoque ab omni ecclesia corpore sequestrari. Quibus Papa verbis prelati, principes, & populi pars regni Teutonicorum maxima, animis ab Henrico coeperunt alienari: primique Saxones exarserunt in bellum. Post illos Metensis episcopus Henricum censuit in vim anathematis deponendum. Vnde cum fatisceret, & iam magnum ortum haberet in regno disidium, Rodolphus, & Thedericus primores Alemannorum duces, cum ceteris in regno praestantibus viris in id consilij peruenerunt, ut vocatus in Alemaniam Gregorius Pontifex descenderet, Henricus illi supplex, petita, ut illi confiderent, impetrataque venia erratorum, prosterneretur: alii qui successorem illi daturus concordie conuentus sententia sunt protestati: iurauitque illo in conuentu principum Henricus rex, se Pontifici, cum accessisset, integre pariturum: Quod quidem primatibus illis adeo gratum

tum fu
Imperi
duceren
nos Apu
baret. A
ea de ca
stante,
urbem
mouit. C
cellensi
ricum i
entem,
lens salu
pidum i
tissa, ap
reretur.
licto Ve
nit. Act
summa,
enim die
deposito
portam,
delatus:
miter to
ferunt, c
mis fidus
expectan
ret agen
cunctis c
tia, qua
diem. cu
cui soli n

tum fuit, vt sponte sua responderint: Illum Romam ad Imperij ex more suscipiendam coronam, cum copijs deducerent: quibus tum Imperator declaratus, Normannos Apulia, Calabriaeque, & omni terra ecclesiae deturbaret. Accessitque regis & conuentus ad Pontificem ea de causa orator archiepiscopus Treuerensis. Quo instante, Pontifex Gregorius, vt Augustam praetoriam urbem alpinam accederet, cum cardinalibus Vrbe mouit. Cum vero se Vercellas vsque contulisset, à Vercellensi episcopo Italiae cancellario clam rescit, Henricum regem hostili in se animo cum exercitu venientem, alpes transcendisse. Quamobrem sua consulens saluti Pontifex, in Cannossum vsque recessit, oppidum in Rhegiensi agro, quod erat Mathildae comitissa, apud quod nullam ab Henrico violentiam vereretur. Rex vero dolum intelligens patefactum, relicto Vercellis exercitu, Cannossum nihilominus venit. Acta autem est res summa Pontificis grauitate, summa, sed ficta, potentissimi regis humilitate. Quo enim die Henricus Cannossi suburbium attigit, omni deposito regali ornatu, nudisque pedibus, ad oppidi portam, introduci sperans, cum paucis comitibus est delatus: denegatumque primo die ingressum equanimiter tolerans, loco per noctem non mouit: & glacie ferunt, conculcatque diu niue, per asperrimum hyemis sidus, solum in quo rex stetit vel iacuit, obriguisse: expectauitque tacitus scire, quid secum Pontifex duceret agendum. Pontifice vero omnia differente, vt à cunctis cerneretur, verane, an conficta esset poenitentia, quam praese rex ferebat, ad tertiam peruentum est diem. cum Henrico se miserum, infelicemque clamante, cui soli non vacarent veniam imploraturus. Pontificis

aures, vicerunt Mathildis comitissa, Adelai Sabaudien-
 ensis comitis, & abbatis Cluniacensis preces: & intro-
 ductum regem, absolutumque, Pontifex in sinum ma-
 tris Ecclesie recepit. Fecit verò Pontifici rex scripta
 promissionem sacramenti religione firmatam, cui Ma-
 thildis comitissa & Adelaus comes, abbasque Cluni-
 acensis subscripserunt. Postea tamē substitit rex in Car-
 nosi finibus, abituro, vt putabatur, Pontifici structu-
 rus insidias, & Pontifice id verito subsistente, fatigatus
 expectatione rex, Papiam se contulit. Visum est ista ex
 Itolorum narratione inserere: In qua vide prudens le-
 ctor, quàm sint inconcinna multa, & à veri similitu-
 dine aliena: Ego iudicium meum volens subtrahere,
 cuncta permittens.

CAPVT VII.

Nonnulla hinc inseruntur à nostris, qua & ipsa
 apud me fidem non merentur: Regem Ponti-
 ficis iniuncto, per annum integrum Roma iussum se
 continere, memorias martyrum in Vrbe frequentari,
 equum non ascendere. Quod cum ille religiose cepisset
 implere, videntes cardines orbis, quia praeterea timore
 sedis Apostolicae contremiscunt potestates, & sub eo cur-
 uentur, qui portant orbem, suggestisse summo Pontifi-
 ci, vt deiecto degenerare, qui publicam peregisset pen-
 nitentiam, alium curaret in regno sublimari: Percon-
 tante autem Pontifice, quis dignus videretur? Rodul-
 phum Sueuum esse praetensum: cui ilicò Papa misit
 coronam, cum elogio: Petra dedit Romam Petro,
 tibi Papa coronam. mandaueritque Moguntino & Co-
 loniensi archiepiscopis, vt illum eligerent, consecrarent,
 tuerentur: omnium ignaro Henrico, donec Argen-
 tinus episcopus, aduolans Romam, ista regi nuncia-
 ret:

ret: Qui accepta (vt putabat decorum) à summo Pontifice licentia, abire constituit: Episcopus, nè Papam alloqueretur, deterruit: Nam à Pontifice omnia contra eum esse prouisa. Ità clàm, furtimque, magnis itineribus per Italiam digressum in Gallias, indè ad fideles suos peruenisse, collectisq; viribus, se Rodulpho ad pralium obiecit. Sed hac, vt dixi, apud me fidem habent tenuem. Primum, quia Pontifices non amant reges in Vrbe diuersari: nec regium erat inter altaria discurrere. Sed & Pontificis epistola testantur, se ad Rodulphi electionem neminem commouisse: Idq; verisimile est. Certum est tamen, non inuitum ista audisse Pontificem de Henrici destitutione, Rodulphiq; prouectione: Ait enim in epistola: Henricum pœnitentem Ecclesie gremio restituisse, non tamen ad regnum, à quo destitutus fuerit in synodo, reposuisse. Quod certum est, Henricus armis cōtractis, Rodulpho, quem regis amuli regem dixerunt, in pralio se obiecit: pugnatumq; acriter, cæsis captisque plurimis: sed victoria neutro inclinante, placuit vtrinq; vt eius rei discutiendæ causa, vtriusq; partes oratores adirent Pontificem. Postulauit iam antè Henricus rex ab Gregorio pontifice, vt propter inuasionem regni, Rodulpho sacris interdiceret. Ad quæ Pontifex, non se posse inauditum condemnare, respondit. Venerunt ad summum Pontificem regum oratores: quibus benignè à Pontifice responsum, vt efficerēt reges ab armis discedere, donè causa tractaretur, se confestim vocaturum conciliū. Sed priusquàm ea renunciarentur, reges reparatis viribus, iterum concurrerunt. Cecidit & Wilo archiepiscopus Magdeburgensis: Saxones terga vertērunt. Dux Bohemie lanceam Rodulphi nactus, eam insigni munere præferri eam omnibus Bohemie regibus

instituit. Spoliatus hoc prelio dux Magnus, comes frater eius captus, & episcopus Wormatiensis Poppo, ex principibus Henrici principibus cecidit. Ità penè aequata sunt vulnera & damna partium. Nouissimo inter reges prelio, Rodolphus ità vulneratus est in dextera, ut inde mortem sumpserit. Iam enim reductus in Herbipolim, magnates & episcopos suae partis ad se iussit conuenire: & elata dextera in adstantes: Hec est, inquit, manus, qua ego sacramenta praestiti Henrico domino meo, vobis tamen vrgētibus, toties in eum infelicitè pugnaui: Ite, & implete primam regi vestro fidem: nam ego vadam in viam patrum. Sic moritur.

CAPVT VIII.

Iam profligato Rodulpho, rex Henricus acriores animos intendit in Romanum Pontificem. Vrebat animum pronuntiata in synodo regis destitutio, diu dilata in eius contumeliam reconciliatio, amuli in regnum fauor. Igitur apud Norica Brixiam, conuocato pontifici coetu de Lombardia, Italia & Germania, crimina multa intentantur Pontifici Gregorio, quòd inuasor sit Romanae sedis, sacrilegus monachus, somniorum & praestigiorum obseruator, necromanticus, & qui malis artibus fidem Christi contaminarit: Ob quae omnia Romana illum sede destituunt: & nisi spontè locū vacuaret, perpetua maledictione ferire minantur. Wigbertum Rauennatum episcopum surrogant, quem Clementem III. appellant. Reliquerat autem Henricus Italia decedens Henricum filium cum copijs in prouincia, ut illam in fide contineret. Cui congressa per suos Mathildis nobilis matrona, & qua multa in Romanam ecclesiam fecisset bona, ab illo superatur. Accessit aliud incommodum nobili matronae, (Erat enim de genere Saxonum, quod ostendimus)

mus) quod propter religionē memoria dignū est. Obie-
 rat Bonifacius maritus eius, & Azonem Estensem reci-
 pit iterato matrimonio: Resciuit postea Bonifacium at-
 que Azonem tertio sibi inuicem gradu ad matrimoniū
 interdicto coherere: Qua de re consulens summū Pon-
 tificem, iussa est ab Azone discedere, & pœnitentiam
 agere de tam graui incestu. Ad quam obseruantiam, si
 nostra tēpora referimus, Ethnici videbimur. Quid enim
 hodiē per dispensationem apostolicam non obtinetur?
 Tum nobilem matronam, & quæ Romana ecclesia mul-
 ta præstitisset obsequia, iussit Pontifex à secundo disce-
 dere marito, & pœnitentiam incestus agere, nulla dis-
 pensationis hinc aut inde facta mentione. Ducens igitur
 Romam Henricus, per Bauaros est ingressus Itali-
 am. Mathilda autem, quicquid ex subiectis sibi populis
 copiarum sibi colligere potuit, misit summo Pontifici, à
 quo tam probè in suo casu fuit consolata. Iussit Henricus
 Clementem suum pontificali apparatu præcedentem ad
 pontem vsq; Miluium procedere: Indè in præata Neronis
 tum dicta, cū iretur, structa in præalium acies præcessit.
 Prior Clemens cum pompa, indè rex in subsidijs est se-
 quutus. Appulsos Leonina ciuitatis portæ, quam Saxo-
 num tunc, aut Posterulam, vocabāt, regios milites Ro-
 mani sagittis, iactisque supernè lapidibus repulerunt.
 Quod cū vidisset Henricus, castris loco firmatis, exer-
 citum incendijs, adificiorūque demolitioni curauit
 intendere. Nullam vincendi spem offerrī videns, post
 paucos, quibus aduenerat, dies cum suo antipapa Ra-
 uennam redijt: Ibiq; anno penè toto peracto, renoua-
 ti viribus, per Spoletinos ad Urbem iterū duxit: &
 Leonina per totam Quadragesimam obsessa, ea post
 Pascha est potitus. Est autem Leonina Vaticanum

Roma

Romæ suburbium, in quo Pape nunc splendet palatium: quod quidem suburbium portis communitum, Leo III. de suo nomine appellauit Urbem Leoninam. Inquinata per aliquot dies ab antipapa sancti Petri basilica, ad alteram pariter beati Pauli inquinandam accessit: ad quam binas porticus diruit: vnam à castello sancti Angeli ad Petri adem, alteram à Tergemina porta ad sancti Pauli basilicam: Dumq; rex Urbem circumsedit, multum per singulos dies sanguinis est effusum. Caumatibus autem ad initium aestatis in vrbs regione, vt asolet, incipientibus, Henricus sibi timens, per propinquas Romæ ciuitates, quæ omnes ei parebant, diuisit exercitum: & Zwibertus antipapa, adulterinam Petri sedem in Tibure tenuit. Rebus ita comparatis, Henricus Clementi suo, attributo in omnes copias per hyberna dispositas imperio, ipse cum paucis in Lombardiam concessit: Zwibertusq; sacerdotalis officij immemor, circa vrbes vinetis succisis, multa à quibus ipse Henricus temperasset, per eam astatem hostilia commisit.

CAPVT IX.

Alio, qui sequutus est, anno Hēricus ad exercitum reuersus, ciuitatem Leoninam iterum per vim ingressus, & apud beati Petri basilicam desidens, omnia eius vrbs aedificia demolitus est. Per quod tempus, nullo propinquo ab vrbus & castellis Romam adeunte, nullo etiam exeunte, Romani ad maximam calamitatem sunt perducti: & fames, quod necesse fuit, asperrima superuenit: Quibus malis euenit, vt multi emigrantes nunquam sunt postea reducti. Quæ cum Robertus Guiscardus Normannus à Pontifice intellexisset, præfecit rebus Dalmatiæ Boëmundum filium, & vxorem ducens, se contulit in Italiam. Interim Henricus, siue quia Rober-

ti Normanni reditum in Italiam habuerit exploratum,
 siue quia dolos viribus efficaciores existimauerit, per
 Cluniacensem abbatem, virum celebris sanctimoniam,
 pontificem Gregorium, cui ille esset deditissimus, orauit,
 vt se ad Lateranensem basilicam admissum coronaret,
 fore pollicitus, vt Imperator ex solenni more declara-
 tus, in Alemaniã cum omnibus copijs reuerteretur.
 Eodemq; die, fide publica per patentes literas data,
 omnibus qui urbem accedere, aut inde exire, & in agro
 obuersari vellent, mirabilem voluntatis conuersionem
 ostendit: Cuius facti fama omnem per Italiam vulgata,
 effecit, vt Guiscardi in colligendo ad Urbem ducendũ
 exercitu, refrixerit diligentia. Romanus verò populus,
 malis, quae tribus annis continuis tulerit, Pontificem, vt
 patria compateretur, miserereturq;, fatigatus orauit:
 Gregorio, quod petebatur, spondente, dummodò Hen-
 ricus errata corrigeret, & debitam Romano Pontifici
 obedientiam promitteret. Prohibita est Henrico, quam
 per simulationem illam querebat, malignandi occasio.
 Largitione enim multa vsus, corruptos ciuitatis primo-
 res, in suam aduersus Pontificem amicitiam pellexit:
 Ventumq; est à multis Romanae urbis primarijs in id im-
 pudentiã, vt pontifici in faciem dicerent: Non esse Hen-
 rico regi, etiam si prius Ecclesiam non satisfaceret, coro-
 nam & declarationem Imperij denegandam. Quod
 cum vidisset Pontifex, de Romani populi constãtia dif-
 fusus, in castellum Crescentij cum domesticis se recepit:
 Rusticus verò, eius ex fratre nepos, se cõtulit ad Septem-
 solia, arcem tunc castello Sancti Angeli nulla in re mu-
 nitionibus inferiorem. Vixq; Pontifex imminens (vt
 est ratur, & quod est postea factum notorium) euaserat
 periculum, quando Henricus à coniuratis introductus,
 Wigber-

Iwigbertum Tibure accersium, in Lateranense patri-
 archium intrusit. Cumq; nullus vel cardinalis, vel epi-
 scopus ex gente ecclesiag; Romana, vt illum ex more be-
 nediceret, adduci posset, Bononiensis, Treuerensis, &
 Mutinensis pseudo episcopi, caeremonijs in eum, Romanis
 Pontificibus adhiberi solitis, sunt abusi. Per solēnia post-
 modum paschalia, quae proximis sequuta sunt diebus,
 adulterinū Imperatorem antipapa coronauit. Populus
 verò omnis vt regi satisfaceret, ad obsidionē arcis Cre-
 scentij est conuersus. Cepit verò Henricus sedem sibi &
 statura militibus apud Capitolium, nō parua parte tunc
 in integrum restitutum: Et Romani rebellionis princi-
 pes, cū Pontificem castello deturbandi munitissimo
 nullam cernerent spem praeberi, clauserunt muris ad tri-
 arum exitus in repagula excitatis. Henricus interim fa-
 milia Corsorum, tunc Roma potentis, quae Gregorū
 fauebat, adiuuante parte in Capitolio subiectarum euerit:
 expugnandaq; Septemsolij arce, maximos adhibuit co-
 natus. Id verò Lucij Septimij Seueri Imperatoris opus,
 reliquia cuius contra monasterium beati Gregorij cer-
 nuntur, trinos habuit subinuicem suprapositos colu-
 mnarum ordines: quarum inferiores solo inherentes,
 ea erant sublimitate, vt nullis scalis possent superari, nec
 pro sua crassitudine, ferro, igne ue corrumpi. Admonit
 tamen propius Henricus machinas, & quasdam colu-
 mnas vetustate debiliores mouit, vt sibi timens Ruffi-
 cus deditioem facere cogeretur. Erat verò adhuc opus
 visu speciosum, cū contignationes marmoreis trabibus
 facta, cubacula & triclinia haberent ornatissima. Sed
 quid non potest aui longa uetustas, & per-
 petuus calorū cursus?

CAPVT X.

R.

Robertus interea Guiscardus Normannus, harum
 rerum factus certior, ingentes copias, quas liberando Pontifici comparauit, via Latina deduxit ad Urbem. Hic verò quis fuerit, & vnde venerit, in Norwagia sumus exequuti. Henricus, cum id rescisset, ignorantibus tamen Romanis, Urbem ciuibus permisit tutādam: Ipse cum antipapa concessit in Vaticanum: Nec diū moratus, via Cassia magnis itineribus contendit Senas: Nec citius Guiscardus Romana mœnia, quā ille dictam urbem, contigit. Ciues Guiscardo portas clausurunt, magnifica verba praferentes: Se cum suo Pontifice facillè conuenturos, copijs illius opus non esse, rediret in sua: non ingratos se futuros illius obsequijs. Ille autem verbis verba rependit, & cum ab amicis Pontificis, porta Flumentana, indè dicta Flaminia, nūc de Populo, panderetur, per eam ingressus, incendia fecit à Campo Martio, vsque ad sanctum Siluestrum, & Laurentium in Lucina: quæ hodiè vastata cernuntur. Ciues armati se obiecerant: sed non poterant esse pares copijs illius. Ille per Esquilias duxit ad Lateranū, ibi aliquandiu desidens, si fortè à ciuibus liberandi Pontificis mentio fieret. Confederant illi armati ad Capitolium, quam etiam regionem Henrici milites, dum adessent, tenebant statione. Abeuntes autè de more suo, incensam relinquebant Urbem: Quotidiè praelia ad Amphitheatrū. Cum aut ciues nullam pacis facerent mentionē, Guiscardus armatis copijs per mediā Urbē contēdit ad Hadriani molē, demolitōq; muro quē fecerant ciues, eductū Pontificem, secum perduxit in Campaniam: ibique breuē post finijt. Hac est illa vrbis Romæ vastitas, quam non antea Gothi, non Spandali, non Saraceni, sed partes Pontificis fecere Normanni: vt non iam vlla sit species veteris
 Roma,

Roma, sed umbra quadam non magna partis: nisi quantum aetate nostra cardinales, excitationis magnificis alibus, eam renouant: quod magis atque magis per singulos dies crebrescit. Per quae tempora Saxones & Sueri, quos Alemannos vocant, colloquium habuere in Orientali Francia de rebus regni: cum & Imperator abesset, & male meritis de summo Pontifice, dudum regno destitutus haberetur: Initoque consilio, Hermannum quendam Lotharingia ducem, cui nemo aetate illa bellicis in rebus, aut magnitudine opum potuit comparari, regem Romanorum declarauere: dederantque illi Saxones arcem ad oppidum Isleue. Ibi quoniam allium abundat, Imperatorij illum per contumeliam appellauere regem Alliorum. Multa interim praelia inter Conradum ducis Bohemia fratrem, & Lupoldum marchionem in superiori Bauaria: deinde inter Bauaros & Suerios, iuxta Danubium: ubi Palatini comitis Canonius filius in acie cecidit.

CAPVT XI.

Annus erat post Christum millesimus octuagesimus quintus, cum Henricus ex Italia descendit, synodum indixit Moguntiae: ibique episcopi rebellati Imperatori & suo antipapae, deponendi iudicantur: alij in eorum locum surrogantur. Aderant legati aduerti Pontificis, ut res legitimum ordinem habere viderent: nonnulli pontificatu dignissimi, illo tamen ordine male ingressi, perueniunt in sedes suas. Imperator descendit per prouincias, quae per absentiam eius longaeuam fuerant innouata, suum in ordinem restituit. Saxonum principes non reluctantur: pacata videbantur omnia, cum marchio Saxoniae Egbertus, Imperatoris propinquus, rebellionem resuscitauit: sed non late illa manavit.

Aequa

Aequus iam videbatur in ea parte Imperator, qui consensit conuenire ex prouincijs doctissimos, qui de iure duorum, qui se pro summis pontificibus gerebant, disquirent. vnde omne Imperatoris factum pendere videbatur. Conuenere pontifices, & secum vndecunq; viros traxere doctissimos. Cœpit ventilari causa: Iure, an iniuria, Henricus rex ab Hildebrando tunc Gregorio VII. excommunicatus, & regno destitutus videtur. Erant qui in vtranque partem sentirent. Capita sententiarum resederant apud Wessilonem Moguntinum, & Gebhardum Salsburgensem archiepiscopos: cum sentiret Salsburgensis, Imperatori, sicut omni Christiano, parendum Romanæ synodo, & eius euocationi: quam cum contempsisset, non posse videri per iniuriam in regem prolatam excommunicationis, & crescente contumacia, etiam destitutionis sententiam: Moguntino verò contrà asserente, regem magna suarum rerum parte spoliatum, magnis prouincijs destitutum, nō oportere illo in tempore iudicari, priusquam ad sua restitueretur: Quæ contradictio tam diu valuit, vt Wessillo in sua sententia perdurans, à legatis Rom. pontificis, qui aliquandō accesserant, de hæresi notaretur: Et excreuit serpendo diuersitas, vsq; ad Henrici ab Imperio destitutionem, quam suo loco commemorabimus. Interim Henricus rex, cognito quoddam Saxones & Sueui, regem sibi Hermannum Lotharingum acciuerint, infesto exercitu petit Saxoniam. Obiecere Imperatori Saxones, quas poterant vires: sed iusta acie congregari vitauerunt. Et rege declinante, vocatis Sueuis, exercitum conscribunt, Wirtzburg (quæ nunc Herbipolis collato ex Græcis & Latinis vocabulo dicitur) in orientali Francia urbem obsident. Imperator cum copijs aduolat, urbem obsidio-

ne soluturus. Illi conuersi, regem acie excipiunt. Graue quidem praelium, sed neutro inclinante victoria, digressi sunt. Saxones & Sueui potiuntur vrbe, Imperatoris episcopum reijciunt: Alberonem reponunt ab ipso destitutum. Sed cum redissent in sua, Imperator, vrbe eiectione Alberone, rursus Meinardū suum restituit. Hermannus aut, quem regem creauerant, cernens Henricū inuadescere, deposito regis nomine, Hērico recōciliatur: & breuē pōst in obsidione castelli, ictus lapide interijt. Hic est ille Hermannus, quem per contumeliam Henrici militum Allium, ex memorata causa, cognominauerunt.

CAPVT XII.

Mortua deinde non longum Imperatrice Bertha, qua filia erat Ottonis Italici, non diu mortuus Henricus Imperator, nuptias secundas Colonia iniit, celebravitq;: & duxit relictam Vithonis marchionis, filiam regis Russorum, pudicissimam feminam: sed de qua Hēricus postea malè sentiret & loqueretur. Nec mirum debet videri, Russorum regna ad Teutonas mittere ceptam. Nam Sigebertus, memorabilis scriptor Gallicus, testis est, hoc Henrico imperante, duos Russi regis filios de regno contendentes, eousque processisse, vt pulsu alter, Henricum adierit, se, regnumq; subijciens imperio, si armis illius reduceretur. Sed tanta erant in vrscribis Romani Imperij bella, vt externis Henricus vacare non posset: & erat via per Polonos fœderatos, non subditos, in Russiam perueniendi. Erant tum in regno Egbertus marchio Saxonie, qui Imperatori male pareret: Sed ille se muro continens defendit. Obsidione firmata, multi milites ad vicinum Natalis Christi diem abiērunt ex castris. Erumpens Egbertus, cum hoc non ignoraret, stragem peregit: in qua episcopus Lantfrancus

sanus, qui lanceam Imperatori prætulit, fertur cecidisse. Captus hinc quoque Liemarus Bremensis archiepiscopus, qui tunc Imperatori, ut potest vir Bauarus, militaret. Cepit autem illum Luderus, qui postea dux Saxoniae, deinde etiam Imperator est factus, adolescens tunc egregia fortitudinis: qui postea duxit coniugem Rixam, Gertrudis, quae soror erat memorati Egberti, filiam, cum qua magnam Saxoniae partem accepit in dotem. Captus autem archiepiscopus Bremensis, pro sua redemptione dedit Ludero Aduocatum Bremensem, cum trecentis argenti marchis. Inde arbitror enatum ius, quod posteri huius Luderi ducis, in urbem Bremensem vendicare solebant. Egbertus autem comes, non longè post in molendino quiescens, à superuenientibus Imperatoris militibus opprimitur: siue, ut ab alijs traditur, (quod supra significauimus) à sicarijs, qui se in illius familiam contulerunt, ab Imperatore ad eam rem conductis. Quo etiam tempore, junior dux Bauariae fertur se in peregrini habitu in Italiam contulisse, motus virtute insignis feminae Mathildis: cuius viduatum esse torum audiens, aspirauit in eius nuptias, & ut ferunt, assequutus, ad eas peruenit. Mira foeminae virtus, quam summi pontifices venerabantur, principes de longinquo admirabantur: cuius etiam desiderio, hic ex Bauaria in Lombardiam transiit, ut coniugem mereretur.

CAPVT XIII.

Operae precium est agnoscere, quae & vnde fuerit illa Mathildis, quam Italici scriptores multa laude efferunt, quod rarè praestant exteris: originem tamen eius illi non attingunt. Multa obsequia impenderat illa Romana sedi, multas pro sua fortuna operas & impensas fecerat conscribendis & alendis pro summo pontifice exercitijs: Sed non potuit tunc in vicem

gratitudinis tertio affinitatis gradu, ad matrimonium, ut diximus, dispensationem impetrare. Ea tum erat temporum obseruantia, ut ne vllus sermo de dispensatione fieret. Nostra sunt tempora liberaliora, nescio si meliora: quando vna puella tertium, ut dicitur, experitur maritum, primis duobus superextantibus: quando summorum pontificum sanguis, ex archiepiscopatu in cardinalatum, & ex illo gradu in secularem ducatum perducitur. Ad Mathildam reuertamur: Ea fuit Egberti marchionis Saxoniae filia, nouissimi Egberti, quem in molendino casum diximus, germana, incōparabilis prudentiae, religionis, & pudicitiae foemina: quā pater eius Bonifacio in Lombardia comiti tradidit virginem. Quo mortuo, cum Azonem Estensem, tertio gradu cōsanguinitatis priori coherentem, acciperet, quantum ignorans id iniret coniugium, volente pontifice, ab illo declinavit, & in sanctimonia permansit, donec à Bauaro, de quo quidam sunt authores, peteretur: non aliena à cognatione Henrici Imperatoris. Nam Henrici huius patris Henricus III. & Ludolphus Mathildae auus, vterini erant fratres, ex Gisla Conradi Imperatoris coniuge: qua praeterea ex Brunone habuit filium Ludolphum Saxoniam marchionem. Haec ergo foemina, & generi suo praesentibus, & religioni, ut Henrico grassanti se quā frequentius opponeret. Hac quoque vice, cum Italiam peteret, ab ea Mathilda exercitum illi obiciēte remoratur, ne ea Longobardia in reliquam Italiam proficisceretur. Matinam tamen cepit Henricus. Prodigium tum visum in aere interpretantur. Vermes muscis deductiores, tanta multitudine volitabant in aere, eaque crassitudine spatium occupabant, ut manu vel virga tangerentur, ut etiam mille passus in latitudine, & duo vel tria in longitudine

line in
ram san
maior f
Imperi
testatus
uersati
Conten
amicor
regis It.
Lōbard
dum em
bus eius
niori H
radus at
rex hab
Venient
coram n
dominur
di laus P
adeo mo
mereret
am regis
reconcili

Immine
sancta
ciam de
mata su
nulli, in
no gener
lonia. Ap
ducatus.

line implerent : Portendi putabant expeditionē in terram sanctam. Interea Conradus Henrici Imperatoris maior filius, iuuenis modestissimus, & qui regno, etiam Imperio dignissimus videretur, patris mores & vitia detestatus, abiit à curia indignabundus, fœdam patris conversationem magis secum quàm apud vllum accusans. Contendit in Italiã, & ibi Mathildæ optimæ fœminæ, & amicorū, honestā gubernandi rationē inijt, sub nomine regis Italiae : Paruit enim magna Italia, & præsertim Lōbardia pars Imperatoribus à memoria I. Ottonis. Dūdum enim illum pater creauerat regē, sed nunc à moribus eius abhorrentem contempsit : coronamq; dedit iuniori Henrico, qui postea patrē destituit Imperio. Conradus autem in Italia vixit annis nouem, ea modestia, vt rex haberetur & esset : nulli tamen grauis imminebat. Venientes à patre milites honorificè excepit : nullum se coram malè de patre loqui sinebat, semper illum patrem dominum Imperatorem appellans. Per quæ tempora Ladislaus Pannoniæ, hoc est, Vngarorum, rex, vita excessit : ad eò moribus & vita probatus, vt inter Sanctos referri mereretur. Welpus deinde dux, aliquandiu extra gratiam regis, Noricorum siue Bauarorū ducatum amissum, reconciliatus Imperatori, denuò recepit.

CAPVT XIII.

Imminebat per ea tempora gloriosa illa in terram sanctam expeditio, quam Vrbanus pontifex in Franciam descendens, Claromontano concilio excitauit. Armata sunt multa Christianorum millia, principes nonnulli, in quibus præcipuus ductor Godsfidus dux, materno genere Lotharingiæ : nam pater eius comes erat Bōloniæ. Appellat verò ducem Bulioni, qui nunquàm erat ducatus. Sed cùm locum illum Godsfidus teneret, &

materno, ut diximus, sanguine Lotharingie ducatum tangeret, dux Bulioni appellatus est. Erat enim eius mater soror Godfridi Gibbosi ducis Lotharingie: quando Sigibertus Gallus contendat, illi ducatum Lotharingie esse datum ab Henrico III. Imperatore. Erat enim ut ad arma egregie instructus, & auxilio venit cum copioso Henrico, cum ille repetito aliquot vicibus praelio adversum Rodolphum Sueuum pugnaret. Sed, quod in laudibus Godfridi precipuum est, cum concionante summo pontifice expeditio sancta à multis principibus & infinito esset populo suscepta, Godfridus cum fratribus Balduino & Eustachio, omni patrimonio diuendito, in eam se contulit expeditionem, militibus, quantos poterat, ex aere perarmatis, & in longinquam & laboriosam expeditionem sumptis viaticis. Quo autem tempore in terram sanctam peruenerit, qua & quantis ibi gesserit in ipso itinere, & in Palestina, quomodo Hierosolymam receperit, firmauerit, reliquerit, quae multipliciter in literas missum est, & iam notissimum Sebastiano Brant disertissime in opere, quod Remorum regi Maximiliano dedicauit, commemoratum est, & nostro longè alienum est instituto, relinquamus ad Imperatoris Henrici III. acta reuertentes. Is cum diu abfuisset, anno tandem septimo ex Italia regressus Ratisponam se contulit: ibique, Iudaeos, qui inuiti baptizati erant, permisit ad Iudaismum redire, quando uultu Christianitatis caractere erant insigniti: Corde enim creditur ad insitiam. Circa Calendas autem Decembris colloquium habuit cum principibus Moguntiae de pace & unione: & proximo anno eodè in loco cum populo essent Iudaei & rebus exuti, cum quaestio de facultatibus eorum, quae multae fuissent, ageretur: archiepiscopus

cum co
nec fat
cebatu
bellion
nia: se
suscita
tur. Int
nam, q
licto m
lio, de
nus pon
Illa ver
sancta
persona
in Chri
tus inf
hoc est
rans sec
rumam,
& omn
pontific

Q
mag, f
stissime
ducis S
nacho f
erant,
eius bra
tonis B
lens inf

cum cognationem suam inde culpam tutari vellet, nec satis posset, cum eis profugit in Thuringiā: nam dicebatur & ipse gustasse de prada. Vnde Imperatori rebellionem quandam ostendere voluit ex proxima Saxonia: sed pacatis utcunque rebus, qui caesi erant Iudaei, suscitari de morte non poterant, pradam viui partuntur. Interim inualefcit indignatio inter regem & reginam, quam ille cepit exhorre. Illa autem, pessimo relicto marito, Romam contendit: ibiq; conuocato concilio, de crimine pessimo Imperatorem accusauit. Urbanus pontifex excommunicationem in eum renouauit. Illa verò, dimisso rege, reuersa est in Rusiam: ibiq; in sancta conuersatione honestarum, quas aggregauit, personarum, Domino seruiens, mater effecta multarum in Christo filiarum, feliciter consummauit. *Doigbertus* infaustus Henrici pontifex, ad hunc vsque annum, hoc est, centesimum post mille, durauit, saepe deplorans secum inter amicos, quod infelicis loci subièrit fortunam, vir utique ingenio, vita, & nobilitate, facundia & omni virtute satis pradius: sed qui non legitime ad pontificatum se passus est impelli.

CAPVT XV.

Quo etiam anno interijt Conradus rex Henrici filius in Italia, Mathildi consanguinea grauissimāq; tamina adherens: cuius consilio & auxilio honestissime vitam traduxit: vxorem penè inuitus ducens ducis Siciliae filiam, qua cum continentissime vixit, monacho similior quàm regi. Testati sunt qui defuncto aderant, cum veneni sumpti esset suspicio, crucem se in eius brachio vidisse. Eo tempore Henricus Crassus, *Ottonis Bauari* filius, in Phrisia ceditur cū alijs multis, volens in senem populum ad iuga perducere. Sed non est

datum equeſtribus in paluſtri terra ſuperare. Fama re-
 cepta Hieroſolyma miro modo affecit homines præſertim
 per Gallias. Alij ſe ſomnio admonitos, alij viſione præſe-
 rebant terram ſanctam petere. Ruſticanus populus faci-
 lè inuitatur, quòd ciuilibus in regno diu malis attritus,
 nuſquam melius quàm extra patriam habiturus ſibi vi-
 deretur: ita fame, peſte, incendijs, vexati ſunt. Circa
 Niueruã illo tẽpore mirabile genus morbi innotuit. Te-
 cti homines igne inuiſibili ardebãt, qui facile penetra-
 bat præcordia. Alij pedes, alij manus ea occaſione præci-
 derant. Franci, Saxones, Bauari, Sueui, admirantes cer-
 neos tranſeuntium in terram ſanctã Gallorũ, partim ri-
 ridebant, partim etiam indignabantur: ipſi domeſtica
 diu ſionibus afflicti, propter ſacerdotij & regni diuſi-
 nem. Multa in ſole ſigna, plurima in calis, multoties in
 aère conſpecta terruere mortales. Tum multi ſignum
 crucis ſibi calitũs impreſſum oſtendere, cui non diſſim-
 lem rem noſtra vidimus atate: ſed fabule ſe multa ve-
 riſ rebus immiſcuerunt. Interea ſummus pontifex Pa-
 ſchalis, omnium orthodoxorum pontificum Roma con-
 gregato concilio, hereſim illorum temporũ, quam ſou-
 ebant, qui Henrico adharebant, damnauit: Ipſum Henri-
 cum anathematizauit, prædeceſſorum ſuorum conſe-
 mans ſententias. Cuno Ottonis Bauari filius, de magni
 principibus vnus, dum iter agit, per inſidias interimitur.
 Frater ei fuit Hemicus Crassus, nupèr, vt diximus, in
 Phriſia caſus. Otto enim inter primos in Saxonia prin-
 cipes, dux erat, qui ſub rege primas in prouincia partem
 habuerat. Erat hic Otto, vt diximus, origine Saxo: ſed
 dux factus Bauaria, ab Henrico III. eſt depulſus, quòd
 duellum detrectaret. Filij eius Henricus Crassus, qui oc-
 ciſus eſt in Norden in Phriſia, pater Rixa Imperatricis
 Cuno

Cuno c
 fridus d
 deinde
 de Swi
 berg, c
 comitu
 duxit C
 mari, n
 denborg
 vxor He
 Henric
 quidam
 nis duci
 Crassus
 boue, in
 eandem
 uelde, q
 ne. He
 principu
 nem toti
 quique
 ſucceſſor
 nuere di
 memora

H
 que tum
 Saxonia
 proximo
 eſſet Imp
 gens, m

Cuno comes de Bichiling, nupèr in itinere cæsus: & Sifridus de Bomeneborg pater iunioris Sifridi. Quatuor deinde filias idem Otto habuit. Vna fuit mater Conradi de Swin marchionis, Secunda mater Friderici de Arnberg, cuius vnâ filiam duxit Gotfridus de Arne, pater comitum Henrici & Friderici de Arnberg: Secundam duxit Otto de Cappenberg: cuius filia Heilica, vxor Eilmari, mater fuit Henrici & Christiani comitum de Aldenborg, & Ottonis præpositi Bremensis. Tertia fuit vxor Hermanni de Caluele, quæ genuit Ottonem & Henricum comites de Rauensberg. Quartam deduxit quidam seruus. Quilibet autem fratrum filiorum Ottonis ducis, in comitatu vnâ curiam habuit. Henricus Crassus curiam de Alerstede: Cuno, quæ dicitur Koninghoue, in villa Herseuelde: Hic fundauit Katelenborg, & eandem illi dedit claustro. Sifridus habuit curiam Heluelde, quam filius Sifridus dedit monasterio Amelsborne. Hac idcirco, vt cognationem veterum de Saxonia principum agnoscamus: Qua in re videri potest, neminem totius ducatus Saxonie tum titulum habuisse: sed quisque suæ partis, quam tenebat, iura defendit: Nam successores Hermanni inferius iuxta Albim fluuium tenuere ditionem: quorū nouissimus Magnus, statim commemorabitur.

CAPVT XVI.

Henricus marchio in Saxonia magni nominis, vir potentissimus, incertum an de Brandenburgo, quæ tum ditio, in solo licet Swandalico, annumerabatur Saxonie, per hæc tempora vitam finiuit. Anno deinde proximo, qui fuit quartus post mille atque centum, cum esset Imperator in Ratispona, ibi Natale Domini peragens, murmur graue excitatur in Bauaris, quod Saxo-

nes & Franci apud regem primi haberentur, Bavarum
 nullo admissi loco, contemnerentur. Sigebertus regi su-
 spectus erat, quòd magna militum manu accessisset ad
 regem: quos milites per aliquot dies secum habitos, di-
 mittit, paucis retentis. Indè circumsistunt eum Bavarum,
 mortem homini intentantes. Ille quando moriendū sibi
 vidit, orat ut Christiano ritu confessionem reatum su-
 natur peragere, & viaticum sumere permittatur. Non
 recusant: sed sub arcta vallatum tenent custodia: inde
 opprimunt hominem: quæ res multorū initia malorum
 excitavit. Imperator iam antè perpalam iussit enun-
 cipiari, Henrico filio se rem omnem Imperij permissurū, &
 Hierosolymam pietatis causa petiturū: Quæ res omnium
 qui audièere, animis fuit gratissima: conciliauitque re-
 dem Imperatori multorum antè auersas aures, qui vetera
 quæ enunciabantur putantes, summis senem regem lac-
 ribus extulerunt: Sed ea res vento similima euasit:
 indèque ortum est seminarium nouæ rei, quæ sine exem-
 plo tum parabatur: Nam ex illo tempore principes in
 memoriam reuocantes, omnem Henrici in regno & Im-
 perio varietatem, iam pertasi perfidia & infinita vari-
 tatis, de illo destituendo, surrogandoque filio eius cogita-
 runt cogitare. Sed huius rei nouitas stuporem ingere
 necesse est lecturis: Quis enim patri rebellantem filium
 tãto ardore audiuit? Quis iura naturæ intercidisse tam
 penitus commemorat, ut omni existimatione, omni ho-
 nore, omni regno pater exuatur à filio? Bellarunt in se
 germani aliquando fratres, pugnarunt in aduersos con-
 iunctissimi: sed filium insurgere patri, res est sine exem-
 plo. Planè magna erant causa: multis persuasit filius se-
 la se pietate in Deum, terreni patris ad tempus esse ob-
 litum.

Annus erat quintus post centum atque mille, cum
 Henricus Imperator Natale Domini Moguntia
 celebraret, filius in Bauaria parat rebellionem, consilio
 procerum quorundam, à patris latere antepaucos dies
 discedens: Anathematizat publicè patris impietatem
 in ecclesiam matrem. Serpserat eius disputationis me-
 moria latius, quam supra commemorauimus habitam
 inter primores regni ecclesiasticos: cum ostenderetur,
 Imperatorè nulla ratione, nulla tergiversatione defen-
 di, quo minùs ecclesia filius eidè parère teneretur. Vo-
 cauit illum Alexāder papa ad respondendum querimo-
 nijs: Contempsit. Vocauit Gregorius, non venit. Excom-
 municationis gladio casus, etiam destitutus est regno.
 Tot intercesserunt anni: non est emendatus, in contuma-
 cia semper permansit, antipapā fouit. Nupèr à Paschali
 pontifice omnia renouata, anathema, depositionè, quid
 superesse, nisi extremam perfidiam, & paganismum?
 Igitur Noricos principes, & qui supra habitant in ea,
 que nunc est Austria, filius sibi conciliat: Sueuos quoque
 consociat, & magnā ex Francia orientali nobilitatem.
 Indè conuersus in Saxones, illos quoque reperit volun-
 tarios, quòd nunquam patri ex animo iungerentur.
 Pascha Domini in Quedelenborg filius ipse concelebrat,
 magno nobilium conuentu: Consilio deindè & ministe-
 rio Rotardi archiepiscopi Moguntini totam Saxoniam
 in Romane ecclesie reduxit communionem: Erant au-
 tem ad hoc constituti à sede apostolica commissarij,
 idem Moguntinus & Constantiensis episcopi: Po-
 pulo verò & nobilibus conuentus indicitur in Nort-
 busen Saxonie oppido, Francis non longinquo:
 Vbi etiam episcopis & clericis synodus habenda
 denun-

denunciabatur. Quo in loco cum rex Henricus iunior
 adesset, magnam praese ferebat modestiam: Nam epi-
 scopis & praelatis de ecclesiastica sanctimonia reparati-
 one agentibus, rex se nunquam nisi rogatus immiscuit,
 expectans quid inter eos constitueretur. Execrata ibi
 explosa est Simoniacae labes, damnata cleri incontinen-
 tia, adulteria punita: reconciliatio omnium praesenti-
 bus, qui ab pseudoepiscopis videbantur consecrati. Quo-
 bus multa cum grauitate expletis, procedit rex in publi-
 cum, non splendido habitu, deiecto in terram vultu, pro-
 cipibus, atque omnibus regni subditis, sua cuique iurata
 nouauit, poscentibus haec & illa, multa supra etate gra-
 uitate respondit: Si qui iniusta viderentur in prece pre-
 tendere, ita respondit, ut verecundia repercuterentur.
 Postremo conuersus velut in concione ad vniuersos, oculos
 lachrymis plenos sustollit in caelum, Deum, & celsitate
 omnes testatus, se nullo regnandi amore, sed sola Dei
 & iusti contemplatione in patrem & dominum suum,
 alioqui inemendabilem, ferri: Qui si Deo, & vicario
 eius Petro & illius successoribus summis pontificibus, hoc
 est, ecclesiae catholicae sinceritati se coaptet, paratus est
 patri per omnia subijci, regno, si iubeat, decedere: modo
 Rom. ecclesiae & fidei orthodoxae integritas repa-
 tur. Excussit omnibus lachrymas, vultus, & oratio, &
 humilitas regis: Omnes in commune precabantur pa-
 ternum Imperatoris animum emolliri, in filio pietatem
 conseruari, tum salua omnia futura. Illico Vdo Hilde-
 mensis, Henricus Padeburnensis, & Fridericus Halber-
 stadensis, praesules, pedibus metropolitani Moguntini
 prostrati, reconciliationem rogabant, quod Imperatoris
 pertinacia viderentur subscripsisse, & de illius manu ec-
 clesias accepisse.

His ritè peractis, sacrā Pentecostes solennitatem
 Mersburgi peragit: Ibi Henricus dudum Mag-
 deburgensis archipræsul designatus, sed Imperatore,
 quo minus assequeretur, impeditus, iussus est consecrari,
 & in locum suum deduci. Nec multo post expeditionem
 contra Moguntiam, quæ patrem foueret, parat: Eius
 loci archiepiscopum inuecturus, patre eius intra muros
 rei euentum cum non contemnenda militum manu ex-
 spectante. Sed cum ad Rheni fluentia Henricus iunior
 deuenisset, deerant, quæ exercitū transponderent, naues,
 prouidente antè Imperatore, nè adessent. Multa tamen
 transibant inuicem nauigia, quæ altrinsecus per proce-
 res pacis amatores alternabant, cum de pace agerent,
 patre pollicente regni diuisionē, & certissimā de omni-
 bus successione: cum filius non aliud deposceret, quàm
 Romana sedis à patre subiectionem, vt cessent in eccle-
 sia Dei schismata. Detinebant virunque necessaria cau-
 sa, vt non conuenirent: Filium quidem nauigiorum sub-
 tractio, patrem verò fideiū vacillans fides. Filius prior
 copias reduxit in Herbipolim, vt pseudoepiscopum eij-
 ceret, & prepositum loci eo deiecto restitueret, quod &
 factum est. Sic ecclesia reconciliata, dimissis in sua Sa-
 xonibus, rex cum Bauaris & Sueuis arcem Nuremberg
 ibat vt obsideret: illamque post non multos dies capiens,
 diuiso exercitu, contendit Ratisponam. Pater euestigium
 sequutus in urbem Herbipolim, suū restituit Erlongum,
 eiecto quem capitulum canonicè elegerat: quem etiam
 rex iusserat consecrari. Indè duxit in Ratisponam, quæ
 filius commanebat. Ciuium autem proditione intromit-
 titur pater, filius vix elabatur: Ibi quoque Imperator,
 eiecto pontifice, adolescentem reposuit. Indè tendens in
 viciniam

vicina Bohemia, ducem eius euocauit: qui cum expeditis egreditur ad Imperatorem. Henricus interea filius, suas quoque copias cōtraxit, & ad fluenta Danubij consererat vterque exercitus. Volitabant vtraque ripa mirè fulgentia signa: hinc Imperatoris, inde regis, patris, ac filij. Miserum erat adspicere hostiles apparatus inter coniunctissima pectora. Multa in fluento leuia committuntur praelia. Cadit de Imperatoris parte vir nobilis, comes: & cum iam totis agminibus pugna institueretur, apparereturque, proceres exercituum rem impiam execrati, ibant & redibant, si interciperetur tam cruentum negotium. Iam verò traiecerat filius, & ad conferendas manus res proximè spectabat, cum conuersus in suos Henricus iunior: Quid est, inquit, quod agimus, quò tanto feruore ducimur? Pater est, dominus est, Imperator est, qui tendit ex aduersò. Impietate plena est, si venit victoria: tanto miserabilior exitus, si vincamur: nolim parricida esse, si de totius mundi dominio quisque escisceretur: ego vobis commilitones pro fidè, constantia, perseuerantia, me ipsum debeo: vertamus gladios in vaginam, consilio pugnemus, non armis. Ingruebat nox, quæ & ipsa dissuadebat praelium. Imperator inter suos comperit, si ad pugnam educerentur, maiorem copiarum partem ad filium transituram: exterritus fugit cum paucis quò poterat, non audens ea nocte in castris consistere. Vbi illuxit, iam sermo de Imperatoris fuga percrebuit. Tum vero dissipari, in sua quisque se contulerunt.

CAPVT XIX.

POterat rex sparsas patris copias, facile opprimere: sed cogitauit, esse patrè cui militassent: nec igne rabat quòd pugnam instruentem essent desistaturiparentem.

rentem. Rex ergò vicinam Ratisponam ingressus, ex-
 turbato pontifice, quem pater præsecerat, virum ca-
 tholicum, & qui Deum timeret, Harrovicum introda-
 cit. Idem in Herbipoli peregit: Ibi verò qui destitutus
 est, relicto Imperatore, regem deindè est sequutus, & in
 eius fide permansit. Pater interim in latibulo suo ma-
 nens, misit ad filium, qui publica fide interposita, sal-
 uum illi vsque ad Rhenum & incolumè iter impetra-
 ret: Nec grauatè indulgit, præcipiens ministerialibus
 suis, vt saluum & incolumem deducerent, ministra-
 rentque parenti. Quo verò securior iret, ipse rex copias
 suas remouit vsque ad Rhenum contra Spiram: ibi tra-
 jiciens, patris thesauros in ea vrbe repositos inuasit: ec-
 clesieq; præfecit episcopum religiosum abbatem. Indè
 Rothardus venerabilis pater, iam octo annis absens, ec-
 clesia sua Moguntina redditur. Commissarius apostoli-
 cus, qui reconciliaret in viam redeuntes, excipitur à ci-
 uibus, non iam quasi reuersus ex peregrinatione, sed
 quasi ex inferis emergens rediuiuus. Tum compositis cis
 Rhenum rebus, in Burgundiam rex contendit: sed ex-
 itinere retractus à suis quòd intelligeret patris molitio-
 nes ad disturbandum conuentum principum, qui indi-
 ctus erat Moguntia in diem Natalis Christi, patrem fi-
 lius Binga reperit: eumque ore ad os interpellans super
 anathemate quo premeretur, & omni regni composi-
 tione, cum summa modestia conuenit: ea si pater sata-
 geret, vt ecclesia reconciliaretur, & turbationem re-
 gno adimeret, se in eius futurum potestate ad omnia
 pariturum. Imperator omnia reiecit ad principum con-
 uentum, facturum se, quod ex Imperij dignitate & se-
 niorum consilio agendum duceretur. Vterq; Moguntiam
 contèdit. Cum ergò compertu haberet filius, patrem clam
 machi-

machinari apud eos, quos sibi putaret consentaneos, ea
 qua paci & instituto non congruerent, orauit patrem,
 idq; si reniteretur, cogere poterat, ut propter pontifices
 qui eius euitarent cōmunionem, secederet in locum tri-
 cinum conuentui arcis secretè, vbi diligentissimè asser-
 uaretur, curante filio, nè quis prater solitos ministrum
 eum inerpellaret.

CAPVT XX.

Henricus ergò eius nominis V. iam patre velut ca-
 pto, & in arce conseruato, libera potestate re-
 gnum administrat. Ad annum Christi sextum post mil-
 le centum, Moguntia tum tantus erat principum con-
 uentus, quantus ab vlla vnquam memoria. Quinqua-
 gintaduo numerabatur illustres, nec quisquam ex omni
 regno defuisse putabatur, prater vnum Magnum Sa-
 xonia ducem, qui solus aetate graui adesse non poterat.
 Superuenientes apostolica sedis legati, Albanus & Con-
 stantiensis episcopi, anathematis execrationem, quod in
 seniore Henricum à tot sibi succedentibus Romanis
 pontificibus promulgatum erat, testificati renouarunt,
 cōmunionem eius interdicens vniuersis catholicis viri-
 ris, & omni regno Romano: hortantes & deprecantes,
 vt omnes ecclesie filij, matris incolumitati consulerent,
 aduersus tantum hostem: vnius capituli contumacia
 perbiam frangerent. Hic iam variant scriptores: Quo-
 dam contendunt, absentem omni Imperij honore despo-
 lutum, mandatumq; Moguntino, Colonienfi, & Worm-
 matienfi episcopis, vt eum adentes, Imperialia insignia
 auferrent inuito. Cumq; in senioris venissent cōspectum
 Ingelheim, quo loco palatium instruxit Magnus Karo-
 lus, mandata concilij exponebant pontifices, poscentes
 vt insignia volens traderet. Illo autem causam requi-

rente tam seuera in se inauditum à concilio sententia,
 obieciſſe ei feruntur, in conferendis episcopatibus & ab-
 batijs Simoniam. Tunc Imperator: Dic Moguntine, dic
 Colonienſis, per nomen æterni Dei, quid à vobis accepe-
 rim? Dixerunt, nihil. Et Imperator: Gloria Deo in ex-
 celsis, quia vel in hac parte fideles inuenti sumus. Certè
 maxima veſtra dignitates potuiſſent magnum camera
 noſtra, ſi ita quaereretur, quaſtum praſtitiffe. Dominus
 Doormatiens ſis nouit, & nos non ignoramus, quaſtu, an
 gratia interueniente illum receperimus: Nolite patres
 temerare fidem veſtrā: Ecce iam ſenio laboramus, ſuſ-
 tinete modicum, & nolite in confuſione gloriā noſtram
 terminare: Generalem curiam expetimus: Si cedendum
 eſt, proprijs manibus filio coronam trademus. Illis reni-
 tentibus, & vim oſtendentibus: parumper ſecedens, Im-
 perialibus ſe veſtiuit inſignijs: & reuerſus: Hac, inquit,
 Imperialis honoris ſunt inſignia: Hac mihi praſtitit
 æterni regis pietas, & principū electio. Potens eſt Deus
 nos in his conſeruare, & manus veſtras ab opere cæpto
 cohibere: quanuis ſimus armis & militia noſtra deſtitu-
 ti: Securi enim de tali violentia nobis non proſpeximus.
 Sed timor Dei vos coërceat, quos pietas non reuocat.
 Quid ſi neutrum reueremini, ecce praſentes ſumus, non
 poſſumus viribus reſragari. Haſitant pontifices, ſed in-
 uicem cohortantes, accepto conamme, Imperatorem
 adeunt, coronam capiti detrahunt, & ſede detractam,
 omnibus Imperialibus exuunt. Imperator ab alto ductis
 ſuſpirijs, ſic eos alloquitur: Deus vltionum dominus, vi-
 deat, & vindicet iniquitatem quam facitis: Ignomini-
 am ſuſtineo ante inauditam. Sed delicta iuuentutis a-
 pud iuſtum iudicem Deum luo: vos tamen immunes à
 crimine non eritis: quia iuſurandum praenaricati, iuſti-
 X vindicis

vindicis ultionem non effugietis: Non prosperetur honor vester: Sit portio vestra cum eo qui tradidit Christum. Illi obturantes aures retrocedunt, filio eius Imperialia deferentes. Fugit autem inde pater in Lumborg. Inuenit venantē ibi quendam ex principibus, quem dudum illo priuauerat ducatu: Hic, vt audiuit rem gestam, misertus illius, fertur collegisse octingentos lorcatos, & reduxit Imperatorem in Coloniā. Hac est narratio nostrorum annalium. Alij breuius rem scribunt. Cū deposceret Imperator prodire in conspectum concilij Moguntia congregati, veriti principes, ne scilicet commiseratio, quem sciebant incorrigibilem, populū in tumultum verteret, omnes qui de concilio regni scire cum legatis apostolicae sedis, Ingelheim se conferunt, senem concilio circumsistunt, eum vsque ad reatus confessionem pertrahunt: Satisfactionem pollicetur eorum consilio: Legati apostolici absque generalis synodi decreto nihil facere se posse testantur. Imperator tamen legatis & principibus, vbi consenserunt, armatus, Imperialia insignia, crucem, lanceam, sceptrum, globum, atque coronam, filio permittit, prospera illi imprecans: illum primatibus multo fletu commendat, & extunc iuxta summi sacerdotis totiusq; ecclesiae decretum, suae se consulturum animae promissi.

CAPVT XXI.

HOc ordine Henricus eius nominis V. primogenitus a patre, deinde ab vniuersis Germania principibus in regem iam secundū electus, ab apostolicis quoque legatis per manus impositionem, catholice confirmatus, acceptis tam ab episcopis quam à laicis principibus iuxta morem regni sacramentis, coepit anno Christi sexto post centum atq; mille regnare. Relatis ergo corā rege cum

Et q̄q̄ Germaniæ principibus & præsulibus omniq̄ clero
 & populo legationibus Rom. sedis, super ecclesiarum re-
 gni commendatione diuersa, & errorum emendatione
 ab vniuersis aquanimitè promissa, placuit tam regi-
 quàm primoribus, ad sanctam matrem Romanam eccle-
 siam, tantos ac tales ex Germania mitti legatos, qui &
 de obieciis ritè rationem reddere, & de incertis sagaci-
 ter inuestigare, ac per omnia ecclesiasticis vilitatibus
 possent consulere. Separantur in hoc opus viri sapientia
 pleni, spiritu, dignitate, natalibus, & eloquentia præci-
 pui: nullaq̄ secundum Deum, siue seculum, veneratio-
 ne indigni. A Lotharingia Bruno Treuerensis, à Saxo-
 nia Henricus Magdeburgensis, à Fræcia Otto Bamber-
 gensis, à Bauaria Eberhardus Eystetensis: ab Alemania
 Gebehardus Constantiensis, à Burgundia Curienſis epi-
 scopi. Nonnulli etiam nobiles de latere regis laici: idq̄
 inter cetera suscipiunt in mādatis, vt si fieri possit, domi-
 ni apostolici præsentia Cisalpinis regionibus sollicitè ex-
 hiberi. Sic nimirū post tot annos obnubilata lux denuo
 eripit oriri orthodoxa: Depublicatur & vētilatur, dū-
 licatur & cōuincitur, sciet & respuitur, condemnatur
 & anathematizatur heresis Doigbertina & Hæriciana,
 fugatis & destitutis eius defensoribus, seclatoribusq̄: Ca-
 tholici præficiuntur sedibus, è quibus etiā aliqui inter ipsa
 festa cōsecrantur. Cadauera schismaticorum, imprimis
 Doigberti, iā annis sex tumultati, projiciuntur de sepulcris,
 & ab ipsis ordinati, vsq̄ ad cōcilij generalis satisfactionē
 & ordinationē suspenduntur. Erat tamē in Italiae marchi-
 onatu ad Aquinū quidam partiū Imperatoris præfectus,
 qui abbatē de Ferraria assumptū, papā Caesaris appella-
 ret: sed cū nemo sequeretur absurdā nouitatē, pœnituit
 statim virumq̄ facti, & in confusione sua vt erq̄ vsq̄ ad
 plenam

plenam concilio satisfactionē præstitam permansit. Deinde autem missi, quos diximus, oratores Romam contendere, peruenissentq; ad vallem Tridentinam, eiusque oppidum: Albertus illarum partium nobilis adolescens cum armata cohorte irruit super inermes: Cecidit, cepit, vinxit. Sic enim Henricus senior per epistolas, querulosas iussit circumferri, agebat apud consentaneos: circumuentum se ac vi coactum, dimisisset imperium, non sua sponte: proinde qui sacramentorum essent memores, iniuriam eius vindicaturi adessent. Constantiensis episcopus cum suo comitatu diuerso itinere ingrediens, auxilio Mathildis comitissæ peruenit ad Urbem: Omnia penè itinera Henricus senior curauit obseruari. Otto Bambergensis episcopus, quod idem Albertus victor eius esset miles, retrò dimittitur, cuius etiam reuerentia Bruno Treuerensis & Dwigbertus comes, cum mandatis conueniendi seniore Henricum, eiusq; satisfactionem relaxantur. Sed Dwoelpus dux Bauariae hac rebus, magna suorum manu cõtendit Tridentum, episcopum loci, quem ciues reprobârunt, inuehens, & violentos illos ita comprimens, vt laxatis, quos tenebant, captiuus, nudis pedibus veniam factorum precarentur. Cometes qui tum ab initio Quadragesimæ in Dominica luxit passionē, mala multa presagiebat. In Elsatia se cõmouere nonnulli, qui iuniori Henrico male uellebant.

CAPVT XXII.

Henricus senior denuò sibi partes cõciliabat, episcopum Leodiensem, ducem Lotharingie Henricum, Coloniam, Iuliacum, Bonnam, quæ & Verulamie vrbes: sed inter hac intrepidus filius, Pascha Leodibelebrare constituit, vt patris molitiones rumperet: Theodoricum conuentum principibus indicit, Colonia demorantibus

qui hostilia sensere. Ipse rex iam Aquisgrani agens in die Dominicae cena, praemisit trecentos equites, qui occupato ponte transitum praerent super Mosam: Idem praesentens Henricus dux Lotharingiae, praemisit & ille validiorem manū: Congrediuntur, de occupando ponte contententes: & instituta dimicatione, regij repelluntur: Aditus regi praeccluditur: Cadunt multi, dum pugnant pertinaciter: Alij in profluentem impelluntur. Hac re permotus rex, curiam transfert in Bonnam: ibique Henricum Lotharingum maiestatis reum ductu priuat, bellumque parat Lotharingiae. Henricus autem pater Coloniam communiuit, archiepiscopo propulso: valla & propugnacula firmavit: Quibus ex sententia constitutis, Leodium se transfert, idem ibi quoque moliturus. Interim rex Coloniam medio ieiunio obsidet: sed casso labore teritur. Fiunt sub muris leuia praelia: sed ciuitas obfirmata non capitur. Senior autem Henricus, literas cum nuncijs mittit principibus regni in castris apud Coloniam, sub hac forma: Henricus Romanorum Imperator Augustus: Episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, ceterisque regni principibus, Gratiam & dilectionē dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & Domina sancta Maria, & beato Petro apostolorum principi patrono nostro, & vobis principibus omnibus, quod iniuste, crudeliter, inhumanē, in illa fide, de qua dubitare non debueramus, tractati sumus: & tam honore regni, quam praedijs & omnibus quae habebamus, contra diuinum & humanum ius, ad infamiam & improprium regni, ita expoliati sumus, vt nihil nobis praeter solam vitam sit relictum: Vbi cum ferme omnes essetis, magna pars vestri visa est dolere & tristari: sed prohdolor nihil nobis contulit ve-

stra tristitia, quin de nobis sibi satisfaceret voluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cum consilio & rogatu filij nostri, fide & securitate vita & honoris nostri ab eo accepta, primum fiducialiter & desideranter in presentiam legati Romani & principum tenderemus, in eorum ordinatione ageremus, tam de statu ecclesie & honore regni, quam de salute anime nostre: Ipse non est veritus in hac voluntate & obedientia nos contra datam fidem capere, & vsque ad articulum ferme mortis ducere: Non ausi sumus illi nos ita credere, ut iniurijs & contumelijs nos pro voluntate sua, sicut prius, afficiat. Quapropter multum rogamus vos & obnixè precamur, ut pro timore Dei, & honore regni, & honestate vestra, dignemini studere, quomodo de iniuria in oculis vestris nobis illata, per vos possimus recuperare iustitiam: Nos quoque pro consilio vestro & aliorum, quos nos odio non habent, religiosorum virorum, parati sumus tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam alicui in regno libenter emendare. Praterea, sicut Domino papa in presentia legati sui & vestra, obedire parati fuimus, ita & nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam sincero corde & deuotione presentialiter exhibere: & tam consilio vestro, quam spiritualis patris nostri Hugonis abbatis Cluniacensis, aliorumque religiosorum virorum, de statu ecclesie & honore regni, quantum in nobis est, disponere. Cum ergo ad hac omnia parati simus, rogamus vos & obnixè precamur, quatenus pro Deo & honore regni & vestra, instanter moneatis filium nostrum, ut secundum prefatam sententiam nulla ei aduersum nos residua sit occasio: amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quietè pacificeque viuere permittat, ut supradicta int-

grè cur
rogam
commi
deles n
uina le
cupisce
apud q
tio, ad
ficem,
nendū

Po
lu
oribus
dit, Re
trem
burgen
to, suo
tem ma
amos
tam di
except
pinis,
solitud
sue in
cient
eius de
tatem
schism
ratorē
mus, ca
gimus.

grè cum tranquillitate perficiantur : Quod si noluerit, rogamus vos per auctoritatem Romanæ ecclesiæ, cui nos committimus, & per honorem regni, nè super nos & fideles nostros veniatis: quia manifestum est, eum nõ diuina legis zelo, vel Romanæ ecclesiæ dilectione, sed concupiscentia regni, patre iniuste priuato, hoc incepisse: apud quem si interpellatio vestra, nullaq; alia interuentio, ad presens prodesse poterit, appellamus Rom. pontificem, & sanctam Romanam sedem & ecclesiam. Ponendũ fuit in sua forma literarũ exemplar ad fidem.

CAPVT XXIII.

POST lectas coram multitudine, tam has, quàm alias literas, parum verbis, nihil autem intentione à prioribus discrepantes, quas ad filium Hēricum regem dedit, Rex ex primatum consilio legationem vicariã patri remisit: quam tamen prius promulgari, per Magdeburgensem archiepiscopum Henricum iussit: & hoc factò, suorum in se animos valdè confirmauit. Erant autem mandata huiusmodi: Post inueteratam circiter annos quadraginta discissionem Imperij Romani, quæ tam diuinæ, quàm humanas iam penè leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis, & incendijs, ipsum regem nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam à catholica fide, siue in ipsum paganismum propemodum redegit: respiciente tandem ecclesiam suam diuina clementia, nos eiusdem Christi sponsæ filij, per Spiritum sanctũ in vnitatem fidei æquanimis, respuimus ipsum incorrigibile schismatũ illorũ caput, Henricũ scilicet quoddam Imperatorẽ, zelo Dei & apostolicæ fidei obediẽtia abdicauimus, catholicũ nobis, licet ipsius de semine natũ regẽ elegimus: cuius regni principiũ, sui finẽ esse cõspiciens, etiã

X 4 ipse

ipse tanquam voluntarius, sed ut eius iam fatentur
 terra, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, curam
 cum regno nostra fidei lachrymando commisit: de reli-
 quo nullam se regni pompam, sed anima sua medelam
 quaesiturum spondit. At nunc ecce pristinis se reddens
 tergiversationibus, prauidicium se passum per terrarum
 orbem conuenitur: Gallorum, Anglorum, Danorum,
 ceterarumq; finitimarū gentium gladios cordibus no-
 stris insigere meditatur: Super illatis iniurijs recupera-
 re sibi iustitiam precatur: Consilijs quoque nostris se
 promptum decetero obedire pollicetur: Re autem uera
 solitis argumentis castra haec Domini dispergere, Chri-
 sti exercitum exarmare conatur: & ut in propatulo est,
 vineam Domini, quae iam florescere coepit, tam per se,
 singularem utique feram, denud depascere, quam per
 vulpes, homines dolosos, demoliri: ac per sacrilegia se-
 cerdotum Belial anathemati recidiuo reddere, immo
 quod dictu quoque nefas est, Christum iam in ecclesia
 sua resurgentem, in omnium cordibus iterum crucifige-
 re cōtendit. Quapropter placet tam regi quam uniuersis
 regni principibus, immo cuncto exercitui orthodoxo,
 quod senior ille, nē vlla pateat illi aduersum nos in-
 querola, quacunque elegerit securitate, quacunque mu-
 luerit statione, coram praesente senatu simul & populo
 causam suam agat, iustitiam suscipiat, eamque reddat:
 quatenus ab ortu schismatis omnibus seditionum causis,
 ac si nil iam inde fuerit diffinitū, vndique discussis, tam
 filio quam patri sua cuique iustitia respondeat, ecclesia
 vero status, non ut ipse more suo proponit, post longas in-
 ducias, sed in praesentiarum his controuersijs diremptis
 desinat vacillare.

Quam legationem probata singularisq; prudentie persona, abbates videlicet & presbyteri, vnà cum quibusdam laicali sub habitu viris religiosi, tam à rege quàm vniuersis principibus, immò toto exercitu susceptam, ex Imperatore sèpedito, vix eius presentiam, sandique licentiam assequuti, cùm retulissent, horribile est memoratu, quàm ingenti vitæ sue periculo per dies sex, eò quòd nullo modo conuentui malignantium communicare voluerint, indignè tractarentur: tandemq; ab irruente sibi in eadem qua manebat custodia, vulgo liberati, absque omni ducatus presidio, castris circa Coloniã positis reduntur. Id tamen præcipuum inter seniores responsum referentes: Quantum ad præsens, regij ab armis decedant, & in futurum super huiuscemodi simultatibus inter patrem & filium, & viriq; coherentes cœtus principum instituatur. Interea Henricus senior, & adiutores partis suæ exercitum constant ingentem, iterumque tentare praelio fortunam constituit: Quapropter vniuersa militia regis iunioris, quandò aliter fieri non potuit, ferro rebus finem facere deliberans, nè fortè, quod erat futurum, Colonienses ciues eruptione facta, vbi audirent adesse cum exercitu seniore suum Henricum, regi incurrerent: soluit obsidionem, mouens in Lotharingiam, & munitionem, quam firmavit hostis, regius exercitus deiecit: præmittentes ad Henricum seniore secundos nuncios, qui illi optionem proponerent: aut causa pacis pacto præscripto componenda filio Aquisgrani occurreret, aut imminens praelium expectaret, exciperetque. Quibus legatis custodia traditis, ad occurrendum occultè omnia præparat. Iterum variant hoc in loco scriptores. Nam alij tradunt, ad

pugnam esse peruentū, victumq; patrē atq; captū: cum teneretur, rogāsse illū Spirensē episcopū aliās illi familiarissimum, vt prabendā sibi in ecclesia Spirensi permitteret: vbi ipse Henricus gloriosum monasteriū beatissima virgini dudū antē fundauerat. Sed episcopo reuēte, Caesar suspirans cū lacrymis fertur exclamāsse: Misere mihi mei saltē vos amici, q̄a manus Domini tetigit me: mortuumq; hi ferunt Leodij, stetitq; cadauer inhumatū in deserta capella annis quinq;, deindē apud Spirā sepultū. Alij tradūt, ad pugna hac vice nō esse peruentū: sed dū in custodia nunciū tenerētur Leodij, Henricum seniore m esse vita functum: Tū dimissos nuncios, mortis eius famā ad filiū retulisse. Dictū mirum, quanta cunctorū exultatio, q̄ frenū de maxillis omnium detractū videretur. Miserabile in tāto regni cōuentu, nō esse reuentū vel vnum qui suspiraret, sed cuncti velut red dūa vita ex mortuis tripudiāru n t. Othertus Leodiensis episcopus, ceteriq; ad fidē regis cōfugiunt: Grauitē intercepti, recipiūtur. Cadauer iā Christiana sepultura traditum in monasterio, iubetur extrahi, & in locum pōnī non consecratū: Vbi post quinq; annos reconciliatū, Spiritum perducitur. Mirū & incōparabile rerū humanarū spectaculū, & exemplū non vulgare, in quo contēplari possunt ima atq; summa. Si laudes requiris, nobilis, doctus, fortis, procerus, & rege dignus vultus, qui summā reipublica tenuerit annis 50: Ceterū si in alteram partem respicis, incredibilia dictū flagitia, & pertinax superbia, ad eō sibi hominem dimidiāru n t, vt potiores sibi partem in vno vendicarent. Habeāt reges speculū vtriusq; fortuna in homine. Qui vbi tolerabiliter se gessit, in summo rerum mortalium fastigio effloruit: vbi verō versus est in reprobos mores, ext remā incidit calamitatē: nō in morte

te luct
omnib;
manā
dem in
conci
sua pa
super h
iam an
vitate
factū p
cerdote
reperir
stiana p
viscera
structi,
& alios
regni ep
res, au
episcop
dinis co
atq; hu
aurora
nit tēpu
ctionib

H
quo sur
Magnu
duas h
miti de
nem, c

tele

te lectū, non sepulturā accipiens. Eodē anno iam rebus omnibus componendis papa Paschalis II. rogatus in Germaniā descendere, ad Padū fluuiū vsq; perueniens, eodem in loco concilium celebravit, reformans contracta, concilians abiecta, episcopos consecrans, archiepiscopis sua pallia mutans quacūq; ab antipapa accepissent: & super his omnibus decretū tale promulgavit: Per multos iam annos regni Teutonici latitudo ab apostolica sedis unitate diuisa est, in quo nimirum schismate tantum est factū periculū, vt, quod cū dolore dicimus, vix pauci sacerdotes & clerici catholici in tanta terrarū latitudine repererētur. Tot igitur filijs in hac strage iacētibus, Christianopacis egit necessitas, vt super hos materna ecclesie viscera paderentur: Itaq; patrū exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios hereticos in suis ordinibus susceperunt, praefati regni episcopos in schismate ordinatos, nisi aut inuasores, aut simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus: id ipsum de clericis cuiuscūq; ordinis constituimus, quos vita sententiāq; cōmendat. His atq; huiusmodi super ecclesijs diuini luminis orientis aurora diffusis splendoribus, quia nimirum tandē venit tēpus miserendi, pariterq; apostolicis dignati benedictionibus, ad sua laeta alacresq; quiq; reuertuntur.

CAPVT XXV.

HOc anno, qui fuit sextus post mille centenos, Magnus dux inferioris Saxoniae excessit rebus, pro quo surrexit Luderus dono Henrici Caesaris, eō quod Magnus masculam prolem non reliquit: filias autem duas habuit, quarum vna Heilike nupsit Ottoni comiti de Balenstede, genuitque illi Albertum marchionem, cognomento Vrsū: altera filiarum, Exulfildis nomine,

nomine, data est duci Bauaria Zwelpo, (Latini dix-
 re Catulum) quæ peperit ei filium Henricum, Hen-
 ricæ Leonis patrem. Luderus autem (quem Galli &
 Itali postquàm peruenit ad Imperium, dixere Lotha-
 rium, quodd hoc illis Imperatorium nomen videretur)
 obtinuit, vt diximus, concedente Henrico V. ducatum
 Saxonie, gubernauitq; cum modestia Saxones cum vi-
 cinis Suardalis: cuius Maiores à proauo erant comites
 de Queruorde, qui titulus cum dominio vsque hodie
 manet: Sed nobiles per successionem materni generis,
 aut per imitam affinitatem nonnunquam mutant titu-
 los: Vnde factum est, vt pater Luderi Gebehardus, co-
 mes esset de Suppelenborg, & comes de Arnsberge. Lu-
 derus autem coniugem promeruit Rixam, filiam Hen-
 ricæ comitis de Northem, & Gertrudis matris, quæ fuit
 soror Egberti nouissimi marchionis de Saxonie. Cuius
 Henrico comite in Norden Phrisia, Gertrudis vidua
 manens, redijt in Brunswicum, & propinquam artem
 Dancquerode, quæ tum sita erat ad mœnia, nunc est in-
 clusa vrbi. Rixa eius filia ad maritum attulit dotem
 Brunswicum oppidum cum attinentijs ex materno ser-
 guine. Sed & paterno genere non fuit Saxonie aliena,
 quodd auus eius paternus Otto, fugatus, vt diximus, ab
 Henrico Imperatore IIII. Bauaria, ad Visurgum sedijt,
 & ibi vsque ad Northem & contermina, omnem guber-
 nabat ditionem, princeps Saxonici generis: quæ omnem
 ditionem, cum hereditariam Rixa accepisset, marito
 Ludero in dotem afferebat. Vnde apparet, quodd mor-
 tuo, vt diximus, per ea tempora Magno, de genere Her-
 manni nouissimo Saxonie duce, non sine causa Henricus
 V. dedit Ludero ducatum Saxonie, cuius iam magnam
 teneret partem ex coniuge in dotem. Magni autem filii
 ai, d

as, alteram Otto comes, alteram, vt diximus, *Swelpus*, siue *Latimè Catulus*, dux accepit *Bauaria*. Operæ precium est intelligere, quis fuerit ille Otto, cui primam filiam desponderit Magnus dux *Saxonia*. Erat is comes de *Balenstede*, pater comitum de *Anehold*, tenuitque *Soltwedel* suo tempore: Qui cum locum tituli sui consecraret in monasterium diui *Benedicti*, quod hodiè seruat nomen, parum, vt fieri solet, detorto vocabulo, nam hodiè vocant *Balingstede*: concessissetq; ipse cum familia & omni domo in arcem *Anehold*: inde detricto & abolito priore, titulum mutuabat, quem vsque hodiè tenent eius posterii. Reliquit is ex Magni filia, filium *Albertum* cognomine *Vrsum*, qui meruit marchionatum de *Brandenburgo*, contenditq; cum *Henrico Catulo Leonis* patre, de ducatu *Saxonia*, cum illi faueret Imperator *Conradus*. Sed is *Albertus* plures reliquit filios, *Ottonem* post se marchionem, *Sifridum* archiepiscopum *Bremensem*, *Bernhardum*, quem *Fridericus I.* Imperator, destituto *Leone*, surrogauit ducem *Saxonia*, quod sanguinem traheret Magni, sicut *Henricus Leo*. De armis autem *Saxonia* hoc ferunt. Otto pater *Alberti* stratoria ligna in clypeo transuersa, atro, gilubusque colore variata, ferebat. *Bernhardus* ad pedes Imperatoris *Friderici* iam de ducatu *Saxonia* inuestitus orabat, vt aliquo à fratribus discrimine arma ducatus sui insignirentur. Tum Imperator, vt erat coronatus perestum, ruteam coronam iniecit ex obliquo supplicantis clypeo. Hoc est ergò fertū, quod paternis insignijs *Bernhardus* iam Imperatoris dono adiecerat: nam vetera *Saxonia* signa candidum præferebant pullum equinum. Hac per anticipationem dicta sint, forsā in suo tempore breuē perstringenda, vt originem ostendamus & ducatus, & signorum.

CAPVT

Quo tempore comes Holsatorum Godfridus, occisus per latrunculos ex Dandalis, locum fecit comiti de Sconwenborg in Holsatia. Cum enim pradati egissent Dandalis pro sua consuetudine ex Stormaria, Godfridus eius ditionis comes, audita hostium incurfione, expediuit celerrimè quos poterat, sequutus hostes: obuuium habuit lamentantem, quem de hostibus percontatur, si vidisset. Ille mœstus, utpotè rebus omnibus destitutus, comiti ait: Si tibi ut mihi haberet iniuria, acrius insectareris, nunc lentus incedis. Expectabat autem maiorem suorum manum, qui, ut sit, non eadem celeritate arma expediunt: nec enim plures viginti equitibus tum habebat: Rustico tamen conuicio vir militaris motus, properabat ad hostes, non expectans sequuturos: Illi ubi viderant sequentem, perpensa paucitate, contempserant: & declinante in insidias parte, sinebant praterire. Indè ubi medium habuere, à tergo & fronte adorti, facile tam paucos oppressere. Hic fuit exitus comitis de Stormaria & Holsatia. Luderus autem dux Saxonie comitatum illum dedit nobili Adolpho comiti de Sconwenborg: Fuit q̄ pax inter Adolphum comitem & Henricum principem Dandalorum, cuius nomen celebre est in nostra Dandalia. Hoc autem in loco breuiter repetendi sunt huius inferioris Saxonie principes in suum catalogum: Hermannus testimonio virtutis suae eam sibi vendicat gloriam, quòd infimo militiae genere natus, ducalem honorem primus inueheret in domum ac familiam suam: qui genua reliquit q̄ filium Bennonem aequè virtutis & religionis fama illustrem: qui patrem poscentibus exhibuit, & vsq̄ in finem Imperatoribus suis fidus permansit. Hic reliquit filium Bernhardum iam paulo

paulo pa
cipem n
re Henr
ijt, quoc
Herman
ter admi
densis, s
fit. Sunt
Phrisia f
mitatus i
fecit suc
vsq̄ in se
de quotr
ne, Magr
ptos tenu
facta spō
in ea cap
cung, fu
quod Ma
sed ex fili
gnus frat
sed ambo
morte cor

AD
tem praef
eam vac
borg: Sa
mus eā T
gi regio
cum tem

paulo paterna humilitatis oblitum, qui auū potuit prin-
 cipem numerare: & ideo ausus est rebellionē ostende-
 re Henrico Imperatori II. cuius etiam frater duello per-
 iit, quod expetijt. Bernhardus autem Ordolphum &
 Hermannum filios habuit, quorum prior ducatum, al-
 ter administravit comitatum: siue ille Phrisia, siue Sta-
 densis, siue Holsatiæ fuerit: res enim in incerto reman-
 sit. Sunt autem indicia in omnem partem: Nam quod
 Phrisia fuerit, supra indicauimus: nunc quod Holsatiæ co-
 mitatus is fuerit, inde presumitur, quod Luderus dux in eo
 fecit successorem. Ordolphus dux genuit Magnum, qui
 usque in senectā ultimam perueniens, hac tēpora tetigit:
 de quo tradunt nonnulli, quod Henricus V. inuenta occasio-
 ne, Magnū ducem, & Ottonem comitē eius generū, ca-
 ptos tenuerit: Ottoni ferūt permississe veniam abeundi,
 facta spōsione de more militari: Sed ducē atate grauem
 in ea captiuitate finē tradunt fecisse viuendi. Id quale-
 cūq; fuerit, relinquimus in medio: hoc certū habentes,
 quod Magnus dux nullā masculam prolem reliquerit:
 sed ex filiabus multa processit nobilitas. Habuit autē Ma-
 gnus fratrem Ottonem, qui duos ex vxore sustulit filios,
 sed ambo ante patrem bello, & ipse pater ante Magnum
 morte consumpti sunt.

CAPVT XXVII.

AD Holsatiam aliquandō commemorandam, ipse
 nos legitimus rerum ordo perducit, quod illi comi-
 tem prefecisse diximus Luderum ducem Saxonie, cum
 eam vacuatam donaret Adolpho comiti de Scouen-
 borg: Semper autem Saxonie connumeratam accepi-
 mus eā Transalbinam usque ad Eidoram, & Aldenbur-
 gi regionem: quod multis rebus & ostendimus, &
 cum tempus admonebit, non obliuiscemur ostendere.

Hol-

Holsatia nomen suum habet mutuatum de lingua vernacula, quia terra nemorosa & salibus occupata, ad differentiam vicinarum partium, quae palustres & pascuae sunt: incolae eius dicti sunt inter Saxones Holsatien/ hoc est, inter nemora siti: cum ediuersò palustres dicantur Merslude: Inde Holsati, Holsatia, Latina nomina facta sunt: vt solent Galli & Itali de suis quoque vernaculis vocabulis locupletare linguam Latinam. Terminos autem habet haec terra, ab oriente Eilenam fluiuium, ab occidente Storam, à meridie Albim, ab aquilone verò Eidoram, qui limes est ab olim Danica nationis: A quo flumine orientem versus genus habitabat olim Swandalorum, qui Swagrii dicebantur: vnde terra illa olim dicta est Swagria. Ab vrbe veteri olim populosa, nunc raris habitatoribus vicus est, sine clausura, sine muro & vallis, adibus palustri iunco, rusticis, in ortum porrecta ad Trauenam fluiuium. Ea tamen huius regionis portio, quae à Bilena ad Albim tenditur in Storam fluiuium, Stormaria olim dicta ab eo flumine, partem loci reliquit veteri Holsatia, à Stora in Eidoram. Nam Thietmarsii populus palustribus locis habitans, liberum se asserit, nulli vnquam principi paruisse, nisi quoddam Bremensem ecclesiam breui ac tenui censu recognoscit, ceterum imperata non facit. Hoc tamen ex antiquis compertum est, eam terram cum vicinis Holsatis & Stormaris olim paruisse principibus Saxoniae. Nam Magnus dux terra huius, filio Godscaldi Swandali, quem Buthe dixerunt, auxilia attribuit, ex Bardis, Stormaris, Holsatis, Thietmarsis: quod vtiq̄ imperare non poterat, nisi eos dititione tenuisset. Sed & Henricus dux Leo, quod dicemus, in eos duxit, & ad iuga coegit. Verum verò Hamburgum in Stormaria sitam, in iure

isse duc
dux ille
burgen
fia, cui
ta, Ber
suisq̄ p
in sublin
matas: l
gnus cui
Transal
pulum f
Rhenun
vicinis C
in Swana
post oct
Karolo,
agmine
Vtonem
& incen
re, à quo
nemus, p
quebatu
opibus po
in prouin
German
libera po
Ottoni,
Ottonis p
erat aut
fatigara
on, qui p
dem Swa

isse ducum Saxonie, non est ambiguum, q̄ Bernhardus
dux illo tempore, quo Bezelinus archiepiscopus Ham-
burgensis presidium sibi faceret ad meridiem ab eccle-
sia, cuius fundamenta nup̄r fodientibus nobis comper-
ta, Bernhardus dux ad aquilonem eiusdem ecclesie sibi
suisq̄ pratoriū erexit: cuius reliquia cernuntur hodiē
in sublimi colle ad Alstriā post molas inibi iactas atq̄ fir-
matas: Et quod longissima habet memoria, Karolus Ma-
gnus cum omnem Saxoniam fidei Christianæ adiecisset,
Transalbianos quoq̄ subdidit: & cum rebellarent, po-
pulum fertur indē in Gallias transtulisse, hoc est, ultra
Rhenum in Brabantiam & Flandriam, agrosq̄ dedisse
vicinis Obotritis, qui essent Karolo fœderati. Hoc enim
in Scandalia commemorauimus, cum ad annum Christi
post octingentos decimum, imperante iam Romanis
Karolo, Swilsi (genus hoc quoque Scandalorum) facto
agmine Hamburgum incurrebant, Karoli præfectum
Vtonem fugauerunt, necatis Christianis prædas egerūt,
& incenso oppido in sua redierunt. Ab illo autem tempo-
re, à quonam regeretur prouincia Transalbina, non te-
nemus, præsertim, quia indomitus populus non vnum se-
quebatur principem, sed in suo quisq̄ angulo viribus &
opibus potentior, pro principe erat, donèc redacta terra
in prouinciam, episcopis diuideretur: & deindē reges
Germania à Karolo descendentes, ducatum Saxonie
libera potestate permisere primū Ludolpho, deindē
Ottoni, demū Henrico, qui postea regnabat, Magni
Ottonis patri. Cum Swedekindo tamen, qui rebellionis
erat author & præses, quiq̄ per annos triginta Gallos
fatigarat, trans Albim præfuisse traditur quidam Albi-
on, qui post multos labores iam rerum pertasus, cum eo-
dem Swedekindo venit ad Karolum, sacrum deposcens
I bapti-

baptisina, & accipiens: Hic ergò primus Transalbiarum praeses Albion, cui secundum iungemus Vtonem à Karolo praefectum. Ex illo autem tempore vsq; ad Hermannii aetatem, omninò neminem legimus qui in hac terrarum parte dominaretur.

CAPVT XXVIII.

PER quinque autem ducum tempora Hermannii, Bennonis, Bernhardi, Ordulphi, Magni: hoc est, ab Ottone I. vsque ad Henricum V. per annos circiter centum quinquaginta, ipsi duces per comites, qui aliquando ipsorum essent fratres, Holsatiam cum vicina regione gubernauerunt vsque ad Magnum, qui districtum illum commendauerat cuidam Godfrido, incertum an de illius sanguine, à Dandalis, ut diximus, per insidias intercepto. Quo tempore Luderm, ut diximus, dux ditionem permisit nobili Adolpho de Scoxwengborg, ex quo in tempora nostra per annos CCCC. durauit successio, quod suo loco commemorabimus. Habitasse tamen ea in regione viros fortes, nemini dubium sit, qui proximis Danis & totis crebrius conflictati sunt: Tametsi quoties à Danicis scriptoribus haec res commemorantur, cum suorum Latæ de & Saxonum detrimento res finiat. Sed etiam tum rerum status in Holsatia, cum eam Adolphus acciperet regendam, ut pacatis vicinis prouincijs, satis ageret tempora tranquilla. Nam ducatum Slesuicensem tum administrabat vir singularis industriae, praecipuae fidei, & integre religionis dux Kanutus, qui pro sua virtute & nominis sanctimonia miraculis clarescens, meruit referri inter Sanctos. Ab Oriente vero inter Dandalos Henricus Godscaldi Christiani principis Christianus filius, iam caso Critone Christi-

stiani
am v
fieret
scopati
ierat e
ab arch
stitutis
honor,
buit) A
mensis,
perueni
interpe
uini ve
um cor
inde Fa
tum.

V
steen cu
erudien
domina
acceptio
Achilleia
cerdos i
nihil dic
lum in oc
burnam
lanter in
atate nec
salibus ill
les magi

stiani nominis seuissimo osore & persecutore, qui etiam uxorem casti principis sibi deuinxit, quo populo fieret commendatior. Administrabat tum archiepiscopatum Hamburgensem, iam verò Bremensem (perierat enim iam tunc titulus Hamburgensis, omissus ab archiepiscopis, postquam in Dania & Suedia constitutus à summo pontifice metropolitanis, legationis honor, qui titulo Hamburgensi inhererat, finem habuit) Adelbero, inquam, tum archiepiscopus erat Bremensis, qui prouinciam suam Transalbianam visitans, peruenit in Meldorpe Thietmarsie, ibique aditus & interpellatus ab Holsatis, quàm sanctè rogatur, ut diuini verbi prædicatorem illis immittat, locum idoneum commanendi præferentes in Zwippendorpe, deinde Faldera, demùm Nouum monasterium vocatum.

CAPVT XXIX.

Vicelinus erat vir Deo deuotus, natus de Quernhamelen Saxonia: mansit aliquandiu in Euerstee cum matre Conradi comitis ad instituendos & erudiendos filios: Inuiderat illi sacerdos, quòd apud dominam pro humilitate & virtute videretur multis acceptior, & ab illo interpellatur, proposito versu ex Achilleide Statij: illòque obmutescente, sequutus sacerdos increpauit, quid præsumeret docere, qui ipse nihil didicisset. Vicelinus pudore correptus, vertit illum in occasionem acrioris studij: nam profectus Paderburnam, sub magistro qui ibi literas profiteretur, vigilanter impendit operam ut erudiretur: Equidem pro illa ætate necdũ crebrescentibus per Christianũ orbe vniuersalibus illis literarũ gymnasijs, apud ecclesias cathedralibus magistri habebantur: q̄ singulari diligentia nõ modò

rudimentis, sed etiam altioribus doctrinis incumbere. Profecit autem Vicelinus non tam lectione quam oratione. Quantum enim incumbere literis, tantum alternantibus horis in religione per deuotionem crescebat: Sanctorum exempla sibi vitæque presidio semper inuocabat, præcipuè deuotus diuo patri Nicolao, in cuius festiuitate dum socios ad ecclesiam inuitasset, audita est vox concinentium angelorum: Beatus Nicolaus iam triumpho positus. Vocatus autem ad ecclesiam Bremensem, ibi, quod didicit, docere coepit, ut magistri sui coadiutor in erudiendis se minoribus fieret: Deinde in Franciam peregrinatus, ibi quoque, ut doctior esset, doctiores audiuit: Inde vero regressus, Magdeburgum se contulit ad Nortbertum archiepiscopum: à quo ad Alberonem rediit Bremensem. Non est visum satis ardentissimo homini docere Christianos: Altius ministerium cogitauit in obsequio Christi: Nam Rodolphum Hildesensem, & Ludolphum Verdensensem, canonicos adscitos socios desumpsit in peregrinationem pro Christo: contuleruntque se in gentem Dandalorum, quæ vicina Saxoniam sæpè quidem recepit verbum Dei, sed statim reiecit. Adierunt vero in veteri Lubica Henricum eius gentis principem, virum Christianum: sed qui nouo principatu populum, noua religione noluit exasperare: rogantes, ut eius permissu verbum Dei predicarent: non negabat ille, quod sua sponte fieri semper optabat. Habuit igitur eos magno & honorato. apud se loco, permittens illis ecclesiam suam quam frequentabat. Illi ergo instituto operi, quam diligenter seruauerunt, & ubi miserante Deo rem in suis manibus crescere cernebant, petita ad tempus venia, de rebus suis acturi, reuertuntur in Saxoniam: ut inde liberius officio & factu instarent ministerio. Redeuntes autem in idipsum, repe-

retur-

rerunt Henricum emigrasse, filios autem illius adolescentiores minus intendere religioni, magis autem tutando inuigilare principatui. Sed ut dicere cœpimus, cum Adalbero archiepiscopus in Meldorp prouinciã suam descenderet, & cum eo Vicelinus, homines de Faldera, diuini verbi prædicatorẽ sibi ab episcopo donari rogabant: sciens archiepiscopus seruens in opere Dei Vicelini propositum, illis ipsum assignauit, & attentius hominem commendauit: Cuidam autem Marcrado viro primario archiepiscopus imposuit præcipuam curã prædicatoris: Illi profecti, alacres in sua redierunt. Prædicauit aut instanter, & ad frugem vitæ melioris iam quidem Christianos, sed frigescentes, perduxit. Audientes aut profectum eius prioris legationis socj, adiunctis sibi alijs, Vicelinum denuð adierunt: ut eidem lucro animarum vigilantius intenderent: Respexere autem in scandalã prioris operis prouinciã suam, ut iactũ semen Deo fructificaret: sed itã turbida fuere tempora, ut nihil inde speraretur. Nam Kanutus vnus ex Hærici principis filijs, in Luitenborg tũ casus ferebatur: vnde omnis prouincia in motũ excitata, ad arma concurrat. Zuentploch frater eius cadis conscios persequutus, vocatis ad arma vicinis cũ Adolpho Holsatis, contendit in Obotritos: obseditq; vrbe, quæ Dwerle dicebatur. Qua in potestatem redacta, ausus est progredi. Animos faciebat maiorum in populo fauor auitæ recordationis memoria: sed & sortium virorum qui secum erant fida pectora: Adolphus enim cum Holsatis aderat: processit autem ad vrbem Kisin: Non satis explicat antiquitas, quo sit sita loco: an ad ripam Duernouie fluminis, non longè supra Rostockium in colle: Extat hodiè ibi eius nominis villa: & est verisimile, priusquàm in loco suo Rostockium

conualesceret, viguisse illud oppidum : quomodo supra
 Wisnariam diu floruit ingens ciuitas Mekelemborg, unde
 de principibus remansit titulus vsq; ad nos: Urbis autem
 per exigua sunt vestigia, cum tamen ecclesias & aliquot
 habuerit monasteria : quod in Swandalia commemorauimus :
 Nunc quod ad Holsatiam pertinet, hanc expeditionem
 attigimus, cui aderat primus Adolphus: vt quid illi rerum
 fuerit in prouincia, cum primum intraret, intelligamus.
 Vixit autem hic Adolphus vsque ad septimum annum Imperij
 sub Lothario, hoc est, per annos XVII. in Holsatia,
 moriensq; filium reliquit Adolphum : nam alter ex
 filijs Hartungus in expeditione militari sub rege Romanorum
 cecidit in Bohemia. Nunc interposita huius comitis
 mentione de Holsatia, ad Henricum Romanorum regem,
 a quo digressi sumus, reuertamur.

CAPVT XXX.

Annus erat post mille ac centum septimus, cum
 Henricus Natale Domini Ratispona celebravit, presentibus
 legatis sedis apostolicae domini Paschalis: cuius aduentum
 aliquandiu apud Augustam Vindelicorum, nunc Sueuorum,
 Henricus expectauit. Ille vero suorum consilij's proteruiam,
 vt illi vocabant, Teutonicorum declinans, maximè
 propter seditiosum quendam tumultum, qui sibi Verona
 manenti dudum occurrerat, suggerentibus quibusdam,
 quod non facile Teutonicorum natio decretum illud
 recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuestituram
 de manibus laicis vetat accipere: necnon & animosum
 cor regis adolescentis, quod nondum p omnia dominico
 iugo sit habile: Hac, inquam, multaq; id genus percepta,
 vir Dei considerans, necdum sibi ostium Germanicis
 in regionibus apertum esse cum gemitu pronuncians,
 pre-

professionem suam cum Hispaniarum legatis per Bur-
 gundiam in Gallias cōuertit, & Dominici Natalis gau-
 dium sua praesentia Cluniacensibus multum ampliavit:
 Inde secedens ab vniuersis finiu illorum ecclesijs, vt ve-
 re Christi discipulus, & Petri successor, Christi q, vica-
 rius, & apostoloru imitator, ingēti honore suscipitur, di-
 gna reuerētia pertractatur, non aliter q̄ legifer de celo
 missus auditur. Sic igitur p mēses aliquot, vt fidelis dis-
 pensator & prudēs, quotidianā sollicitudinem omniū ec-
 clesiaru gerēs, tandem circa Assensionē Dominicā con-
 ciliū nō contemnendū apud Trevas celebravit: vbi inter
 multa, quae pro tempore & necessitate corrigenda erāt,
 emēdauit: Sententiā de libera praelatoru electione, & de
 coercenda laicoru in ecclesiasticas dignitates presump-
 tione, iuxta suorū decreta praedecessorū pmulgauit. At
 rex Henricus, peruagatis Saxonia finibus, post Paschale
 festū Moguntia conciliū atq, conuentū habuit, eidem se
 vicinum, non tamen praesentē exhibuit, cū nonnullis epi-
 scopis, & optimatibus: cum quibus inuito consilio, legatos
 honorabiles ad apostolicum pastorem transmisit: per
 quos tam ipsi, quā vniuersa synodo potestatem consti-
 tuendorum episcoporum priuilegijs apostolicis, Karolo
 Imperatori, atq, nonnullis successoribus concessam, inti-
 mari curauit: super qua quidem quāstione integrū an-
 num illi pontifex, vt veniret, & coram synodo causam
 faceret examinari, indulgit. Tūc quoquē nonnullos pon-
 tifices, qui concilio Moguntino interfuerāt, ab exequu-
 tione papa suspendit: quos tamen non multo pōst,
 ratione reddita, satisficientes clementer absoluit.
 Rursum verō necdūm humilitatem, quam quasiuit,
 in cordibus Germanorum inuenire se questus, Alemanos
 nequaquam vt proposuit visitare, sed Italicis se finibus

continere decreuit. Rex verò cum Bauaris Ratispona colloquium habuit, atq; expeditionem in Flandriam facere cum illis deliberauit.

CAPVT XXXI.

QUO circa Octobrem ingressus cum expeditis militibus, magna quidem incommoda prouincia intulit, Roberto iniuriam propulsante: sed tamen sine magno suo lucro in propria breuè est regressus. Res in curiam proximam discutienda est delata. Proximo anno, qui fuit octauus post centum ac mille, Moguntia peracta solennitate Dominici Natalis, tractata est causa Roberti Flandrensis, & redijt in gratiam regis. Patronij autem, hoc est, Vngari de regno contententes binos habuere: Colomannus rex erat: alius frater ducatum sub rege administrabat, nec eo contentus, regni cum fratre gubernacula deposcit: & dum inhiat regno, pariter amisit ducatum. Is ad Henricum querelis plenus ascendit, obtestans vt iniuriam suam armis secum vindicare contendat, quòd idem quoquè Colomannus Romanorum sinibus grauis immineret. Rex facile insententiam pertrahitur: Grauem in eam expeditionem duxit exercitum. Sed ea fuit hostium preparatio, vt nihil proficeret, sine magno fructu, non minimo detrimento, reduxit copias. Qui proximus erat annus, conuentum habuit principum Moguntia: indè tamen translatum in Francfordiam. Ibi Sigefridus comes, q; Henrico Lotbaringo iam in gratia recepto, de rebellionè noua verbum fecit, in carcerem episcopo Herbipolensi traditur custodiendus: Indè Poloniã tributa negantè, magno armorum ingressus apparatu, satis coegit ad pendenda, de quibus addubitauerant, tributa: Sed in ea expeditione dux Bohemiae regi militans, clam occiditur: Ditionè inuadunt

eius nec
regno r
dito ag
tur: Qu
ga, host
Ratispo
in Italia
expedit
qui se à
compon
deuotio
subduce
dicitur:
ci. Rex
Trident
omnia, v
ri sapien
ti. Scoti
diu doce
iubebat
bus libri
parum a
sum & e

Diam vin
aliquan
sistere n
est futu
mist. S
& iume

eius necis machinatores: Pragam occupant, Romano regno rebellionem monstrantes. Premisso autem expedito agmine, rex ipse cum tota mole exercitus insequitur: Qui praebant, feliciter remperagentes, capta Praga, hostium ducem regi occurrentes pertrahunt. Inde Ratispona indicto principum conuentu, de profectioe in Italiam verbum emittitur: Ibi omnes parari ad eam expeditionem iubentur: Nec secus faciunt. Non erat qui se à societate eius expeditionis pro regni gloria, pro componendis quae videbantur subesse simultatibus, proq; deuotione quisque sua, in sanctissimo loco peragenda, subduceret. Itaque ad principium Augusti transitus indicitur: nec poterat vno agmine tantus exercitus perduci. Rex per montem Iouis cum parte copiarum: alij per Tridentinos montes transierunt: Prudentissimè prouisa omnia, vt non solum commeatus & arma, sed etiam viri sapientes adessent, qui rationē reddant omni poscenti. Scotigena erat vir praecipuus, qui apud Herbipolim diu docendis praefuit ecclesiasticis. Hunc rex assumptū, iubebat omnia in ordinem acta redigere. Scripsit is tribus libris satis familiari sermone, & qui etiam laicis, vel parum doctis erat conspicuus, huius peregrinationis cursum & expeditionis processum.

CAPVT XXXII.

Diuiso incedentes agmine, obuia quaeque, vel deditione, vel armorum vi excipiunt: Apud Nouariam vires coniunguntur. Placētiae castra metatus rex, aliquandiu quieuit. Inde Mathilda comitissa, quia resistere nequibat, missis nuncijs se in potestate pollicita est futuram: illiq; rex liberaliter, quae eius essent, permisit. Satis aspero deinde itinere, cum labore plurimo, & iumentorum iactura, per asperrimam hyemem tandem

dē applicuere Florentiam circa Christi Natalia: ibi nouo ingrediente anno, inaudito splendore, solemnibus Natalis Dominici peractus, Aretiam mouit: à clero perbenignè, à ciuibus obscure excipitur. Clerum à ciuibus pressum libertati restituit: moenia & propugnacula, quae ciues preparauerant, diruit. Indè ad Aquampendentem defertur: ibi occurrentibus ab Vrbe, quos premiserat, nuncijs, cum supplicibus à pontifice oratoribus: qui ut pacificus veniret, orabant, à suis prospera omnia nunciari letus audiuit. Indè alios de suis cum pontificis nuncijs praere iussit, ipse paulatim Sutrium peruenit: Quo loco iterum obuios habuit de suis, qui pontificem paratissimum consecrationi eius patefaceret: si modo rex liberam ecclesijs inuestituram permetteret, ipse abstineret, & laicis principibus interdicens, nè quouis se modo delictis intrmitterent: Caterum ab ecclesijs ducatus, marchionatus, comitatus, aduocatus, monetas, telonea, ceteraq; quae tenent ecclesia regalia reciperet. Hac pollicitus Papa, necdum cum archiepiscopis & episcopis & abbatibus Germania erat interloquutus: Facile duxit pontifex de suo sensu ad morem Italicorum pontificum illa regi polliceri. Sed non erat ea mens veterum Imperatorum & regum, qui ecclesias illustrantes, cōtulerunt ea regalia, melius ab ecclesiasticis quam laicis administranda. Rex si perficere posset quae polliceretur, pontifex praeiuit assensum postulatis: sed eo pacto, quatenus haec transmutatio firma & authentica ratione, consilio quoque & concordia totius ecclesiae ac regni principum assensu stabiliretur: quod etiam vix, aut nullo modo, fieri posse credebatur. Qua conuentione facta, dimissa legatis & obsidibus vtrinquè remissis, rex hilariter properat ad Urbem. Dominus apostolicus cum omni clero,

inimè

inmò vniuersa Roma, se in eius occursum adornat. Lō-
gum est narrare, qua sit exceptus honorificentia, & per
Argenteam portam, vsque ad mediam rotam, antiquo
Romanorū instituto deductus: ibiq; lectis publicè priui-
legijs, tumultuantibus ad infinitū principibus, p ecclesi-
arū spoliatione, ac per hoc beneficiorū suorū ablatione,
quam regi pontifex pollicitus videretur, ingenti periculo
& varia disceptatione, tota illa dies est consumpta:
Exegit Papa iuramenta ab rege, quòd in apostolica ac
catholica fidei obseruantia integer, in apostolica se-
dis reuerentia promptus, in defensione ecclesiarum
solicitus existeret: Sed rex iurare recusauit, dicens:
Imperatorem, cui ab omnibus sacramenta deberen-
tur, nemini obstringendum per iusiurandum. Ibi ar-
matus regis exercitus iniecit manus in clerum. Sed ni-
miùm hoc breuiter nostri transeunt. Operaprecium
est, ex Italicis rem mutuare, vt seriem gestorum tene-
amus.

CAPVT XXXIII.

EXceptus à summo pontifice rex ad gradus Petri,
vbi pedes exosculatus est, leuatur ad oris oscu-
lum. Ibi principes bis amplexati in conspectu infinita
multitudinis, per Argenteam olim, nunc aneam bea-
ti Petri portam transeunt in basilicam. In proximis pa-
uimenti rotis, sedes bina constituta, Papæ ac regi, cir-
cumsistentibus cardinalibus cum episcopis, ac regni nobi-
libus, qui cum rege venissent. Pontifex abrenunciari
poscit inuestituris. Rex ad colloquium secedens in
proximam beati Gregorij memoriam, tribus horis
differt responsum. Papa tadio affectus, per nuncios o-
trauit responsum. Venerunt, non episcopi, non prala-
ti, sed satellites: renunciârunt, non esse quæ posce-
rentur

rentur indulgenda, cum sit in Euāgelio scriptum: Red-
dite, quae sunt Caesaris, Caesari. Replicatum est de parte
Pontificis multipliciter. Sed cum nihil ageretur, adu-
spersceretque, res est in crastinum dilata. Non scri-
bunt Italici, quod Galli & Teutones consona voce pre-
dicant: Pontificem regi omniū regalium à prelatiſ re-
stitutionem faciendam pollicitum esse: Quo impetrato,
nihil esset opus inuestitura ab rege, quando pradia non
tenerentur ab ecclesijs, de quibus per regem ecclesiasti-
ci inuestirentur: & eo pacto regem abdicaturum inue-
stituras in promissis fuisse. In proximum diem, quae fuit
prima Quadragesima Dominica, cum taciti assiderent
principes, pontifex loco mouens, altare sancti Petri ad
rem diuinam petijt: Celebrata Missa, pontifex se in ca-
thedra continens, quid rex faceret, diceretve, expecta-
bat: Cum accedens satelles, manus iniecit pontifici, &
cardinalibus, & ex nobilitate Romana plurimis. Cateri
cleri turba ad vnum spoliati omnes, nulla etiā veste-
licta. Postero die populus Romanus armis correptis in ve-
bem Leoninam (ea est Vaticanum) prouunt, Teuto-
nicisq; per hospitia inuentis occisis, pugna in scalis san-
cti Petri, ad quas regij milites conuenerant, est relicta.
Exercituq; regio, qui ad Saxonū vrbis Leonina portam
in pratis cosederat, vt oppressis suis subueniret, se parate,
Romani in Urbem per pontem Hadriani se recipiunt.
Per biduum verò quod sequutum est, Teutonici arma
retētis, id vrbis Leoninae, quod à Saxonum porta ad be-
silicam vinarijs hospitatorijsq; tabernis frequētabatur,
ad libitum discurrerunt. Sed quarto abindē die cum re-
scīssent Romanos, structis in Vrbe aciebus, vt erump-
rent se parare, ilicò rex, pōtifice, cardinalibus, caterisq;
captiuus in castra per ductis, Vrbe excessit: Primis castro

rex, ad
Eo exim
obserua
emittit
nulli po
tati sua
prospici
reprecit
gis & pr
placand
re conse
ille respo
virū san
Benē ex
nem, qu
dotum,
caforum
saluti su
dit liber
potest: r
sperabit
men suu
uos in co
los forti
Illi verò
lita sunt
rex volu
secratus
de multi
scribit:
nus in su
dit. Hoc

rex, ad Soractis montis radices ripam Tyberis infedit :
 Eo exindè vadato amne rex, pontifice & cardinalibus
 obseruatis, ad prædam & incendia, quò magis terreret,
 emittit exercitum: Adeunt ex Teutonicis episcopis non-
 nulli pontificem: Dolere se protestantes, tantam sancti-
 tati suæ irrogatam iniuriam, quæ illis nolentibus ac non
 prospicientibus accidisset: Veruntamen videri illis ope-
 ræ precium, vt necessitati temporis seruiatur: motum re-
 gis & principum, quibus obsisti non possit, qualitercunq;
 placandum: dignetur, quod necessitas monstret, imple-
 re consecrationem eius, vt omnia conquiescant. Quibus
 ille respondit: Quid dicitis fratres? virū hunc iniquum,
 virū sanguinū & dolosum, à nobis dicitis consecrandū?
 Bene expiauit manus suas ad percipiendam benedictio-
 nem, qui aras sacras perfudit cruore innocentum sacer-
 dotum, & domum sanctificationis repleuit cadaueribus
 caforum. Absit à nobis verbum hoc. Cùm illi dicerent,
 salutis suæ ac multorum consulendum captorū: respon-
 dit libera voce: Occidat corpora, animas auferre non
 potest: non timemus regem, vobis hoc dicimus, nec pro-
 sperabitur in vita, nec gaudebit pace, neque videbit se-
 men suum. Ea cùm renunciata essent regi, iussit capti-
 uos in conspectu pontificis decollari: Ille hortabatur il-
 los fortiter mori pro iustitia, certos de æterna salute.
 Illi verò flexis in pontificem oculis, vitā orabant. Emol-
 lita sunt viscera p̄y patris. Euocatis notarijs scripsit quæ
 rex voluit: & introductus in Urbem, à pontifice est con-
 secratus, & Imperator appellatus. Hæc verior narratio
 de multis extracta: vbi quisq; quod affectus monstrat,
 scribit: Italus in contumeliam Germani regis: Germa-
 nus in suæ gentis defensionem, pallia quæ potest obten-
 dit. Hoc certum, vix Germaniam tetigit Imperator,
 cūm

cum euocato concilio omnes patres non priuilegium, sed
prauilegium appellarunt, & iusto metu extortum, pul-
lius esse momenti declararunt.

CAPVT XXXIIII.

Reuerfus in Germaniam Imperator, cum omnia
ex sententia procurasse videretur in Vrbe, vene-
runt qui spargerent in populo, quid post eius abitum ef-
set innouatum in Vrbe, de reuocatione priuilegij, de ana-
thematizatione in caput Imperatoris repetita, propter
vim & iniuriam quam intulit pontifici & curiae. Qua occa-
sione freti in regno nonnulli, conspirarunt in Imperate-
rem, execrantes impietatem, quam ipse rex in suo patre
vindicabat: immo quam ipse maiori scelere cumulabat.
Pater erat contumax summo pontifici, Iste violentus in
Christum Domini. Albertus Moguntinus archiepiscopus,
eius in Imperatorem rebellionis caput habebatur: Saxo-
num autem principes ad suam conspirationem facile per-
traxit, quod iam assueti viderentur Imperatoribus im-
pijs se Saxones obiectare: Nouem enim praelys aduersum
patrem eius pugnaverunt: nec grauabantur in filij impi-
etatis heredem & successorem arma corripere. Impera-
tor autem praueiens archiepiscopum cepit, & diu ce-
ptum tenuit. Expedito autem agmine, mouit in Saxo-
niam, & necdum bene paratos, neque adunatos, vicissim
aggressus, alium post alium afflixit: & magna strage ad
prada peracta reduxit exercitum. Per qua tempora Lo-
derus dux Saxoniae uxorem accepit Rixam filiam Hen-
rici Crasi ex Ottone Bauaro genitam, quem Henricum,
ut diximus, Phrisones in Norden oppresserunt. Henri-
cus autem Imperator proximo anno duxit coniugem
Mathildam filiam regis Anglorum, celebrans nuptia
apud Moguntiam. Hoc loco commemorant annales nostri

ex Lu-
dem, q
Henric
Henric
Bauari
gni, duc
sublima
cui vxo
ricus pr
vt dupl
filia Ma
tharium
Quod i
dunt ple
uarie de
nebat ac
filius per
& auian

Nfi
norem,
Bauaria
iugem a
diam fer
nulli, sed
illius ger
bunt Rib
Mathild
trimonij
vxoꝝ. Et
ligioni se

ex Ludero duce & Rixa coniuge natam filiam Gertrudem, qua nupserat Henrico duci Bauaria, genueritque Henricum illi Leonem: quod nisi accipiamus de primo Henrico Leonis patre, controuersiam patitur: Nam dux Bauariae Zwelpus, Henrici primi pater, duxit filiam Magni, ducis nouissimi de genere Hermanni, quem Otto I. sublimauerat, qua genuit ei filium Henricum primum, cui uxor erat hac Gertrudis filia Luderi: ex qua is Henricus processit, quem Leonem omnes cognominauerunt: ut duplici iure pertineret is Leo ad Saxoniam, & ab auia filia Magni, & à matre filia Luderi, quem etiam Lotharium postea imperantem dixere Gallici cum Italis. Quod ideo commemorandum putauit, quia non attendunt plerique duos per hac tempora fuisse Henricos Bauariae duces, patrem, & filium, quorum uterque pertinebat ad Saxoniam: Pater per matrem filiam Magni: filius per matrem filiam Luderi ducis & Imperatoris, & auiam Magni filiam.

CAPVT XXXV.

NEc pretereundum hoc loco, quod Zwelpus iunior frater Henrici, qui habuere patrem Zwelpum seniore, & matrem filiam Magni ducis Saxonie, reliquit Bauariam Henrico fratri, & concedens in Italiam, coniugem accepit Mathildam, illam potestem per Lombardiam feminam: non ducis Mediolani, ut somniant nonnulli, sed Egberti marchionis Saxonie filiam, Gertrudis illius germanam, ex qua nata est Rixa, quam alij scribunt Ribensam, Luderi ducis Saxonie coniunx: quam Mathildam magis pro sua virtute & amplitudine patrimonij, quod in Lombardia tenebat, a spe liberorum duxit uxorem. Ergo Zwelpus iunior, cum prolem non haberet, religioni se totum commendauit. Audiuit prauum suum, immo

immo atauum Ethiconem ducem Bauriae, sub Ludouico Imperatore I. montem cum duodecim primarijs viris introisse, ibique in abstinentia vixisse & finisse: Seruatus est saltus & nemora, & omnia montis latibula inuenitque sepulcra, de quibus ossa prolata iussit in Cöstantiam urbem perducere: ibique, quod miraculis claruerat (mortui sunt enim in Christianismo, fugientes Galliam seruitutem) eorum memoria dedicare voluit ecclesiam, quod impleuit. Quo tempore Gertrudis nobilissimae femina, filia & soror duorum Egbertorum Saxoniae marchionum, patris & filij, relicta Hērici Craffi comitis de Northem, socrus Luderi ducis: nam mater erat Rixa coniugis eius, de Treueri rediens, corpus sancti Althorisi confessoris, Treuerensis quondam archiepiscopi, Brunsvicum aduehit: & cum in moenia perducere non posset, monasterium erigit sub titulo sancti Aegidij, imponens fratres ordinis diuini Benedicti: tū prope moenia nunc verò prolatis finibus urbis, inclusum moenij, perpetuum urbis defensorem, & sanctum eius loci tutelarem: cuius patrocinium saepe experti ciues, praecipue in oppugnatione urbis à Philippo, qui de Romanorum regno cum Ottone IIII. contenderat, quod suo loco praeteribimus.

CAPVT XXXVI.

Decimoquinto deinde post centum ac mille annos, cum Imperator Henricus in Saxoniam iterum duceret, Luderus dux, & Reinerus episcopus Halberstadensis, ac Fridericus comes de Arnsberge, iustam causam obiecterant, in loco qui dicitur Zwelpeshold: in paribus quidem numero Saxones, sed virtute & alacritate pares initio, & in fine etiam superiores sunt inuenti. Nam confertis manibus, victoria penes Saxones facta

Trophaeum erexere victores in loco pugnae, armatum clauum virum, cum dependentibus armis Saxonia. Hanc statuam rustica plebs in superstitionem, in quam sunt faciles, versa, cepit velut idolum venerari, arbitrata esse antiquitatis deum, quem dixere Iodute. Eam vero quae hodie extat, conclamationem ad arma & auxilium, non ab idolo ductam, aut vano deo, sed esse vocem Italicam, aut Gallicam, Io adiute mi, doctiores arbitrantur. Vbi intellexere viri prudentes, statuam populo dare occasionem idololatriae, deiecerunt penitus, reponentes in locum, qui nunc dicitur Weddingstede, conuentum fratrum Praedicatorum, post annos ex hoc tempore non minus centum. Eodem vero tempore, quo Saxones exercitum regis contriuerant, Otto de Balenstede comes, pater, ut diximus, Alberti marchionis Brandenburgensis, insignem & ipse partibus Saxonum peperit victoriam. Duo Wandalarum millia ibant laturo suppetias Caesareanis: Id cum rescisset Otto, copias quantas potuit per armauit, & se Wandalis obiecit: Contulere manus, maior pars caesa Wandalarum, trecenti capti, vix pauci fuga sunt elapsi: Ita duobus in locis, vno in tempore Saxonibus res fuere prosperae: Nec ignorantes quantam in se Imperatoris indignationem concitassent, intestinas suorum discordias placauere, & externas sibi vires conciliabant, ut redeunti Imperatori fortiores occurrerent. Sed Albertus archiepiscopus Moguntinus, iam a ciuibus suis, Imperatorem in ea vrbe penè obsidentibus, carcere solutus, & ecclesiae restitutus, cum apostolicam de super commissionem accepisset, Imperatorem ubique insectatus, excommunicatum, & anathematizatum nunciabat. Erat tunc legatus apostolicus Dietherus in Germania, veniens ex Pannonijs: Hunc literis inuocat Albertus,

Z

inuitatqz

inuitatq; vt Colonia illi dignetur occurrere, consecrationemq; sui diu dilatam perficere: Erat enim toto penè triennio in carcere. Imperator autem ista audiens, non frenabat indignationem, nec passus hominem, nec diu plenè sibi reconciliatum consecrari archiepiscopum: tamen impedire non poterat, quòd ciuitas quoque Coloniensis, tum, vt antè diu, cõtra illum sentiret: Ibi publicata sunt mandata summi pontificis in Imperatorem: Ibi multorum ab ipso animi deslectuntur, quòd paternam impietatem maiori pertinacia cumularer.

CAPVT XXXVII.

Imperator, dum hæc agerentur, Spira Natalem Domini diem non letus celebrauit: Audiuit enim apud legatum fuisse magnam episcoporum & nobilium manum, qui papalibus mandatis auscultassent. Is autem legatus, rebus pro quibus venerat expletis, in itinere ad Urbem deficiens, moritur. Missus deindè ab Imperatore Herbipolensis episcopus ad Urbem, neque audientiam, neque cõmunionem, antequàm reconciliaretur, potuit obtinere. Expositis deindè mandatis, & accepto responso, cùm ad Imperatorè redisset, & quæ illi in Vrbe contigerant, exposuisset, subtraxit se de Imperatoris curia, & omnium deinceps cõmunionem: Coactus tamen vitæ periculo coram Imperatore celebrauit diuinũ officium: sed inde conceptam amaritudinem, in omni reliqua vita diluere non potuit: Consilio tamen prudentiorũ adhibito, reconciliatur, & ecclesie cõmunioni restituitur. Qua commotione rerum succensus Imperator in episcopum, ducatum Francia, qui ex antiquo ecclesie Herbipolensi deberetur, Conrado nepoti suo concessit. Et cùm omnes se ab eius cõmunionem retrahere cerneret, scardala declinans, ipse cũ regina concessit in Italiam: & ad Padũ sedens, regni negocia pertractabat: Indè legatus

mittens ad sedē apostolicā, inter sacerdotiū & regnum
 controuersā dirimere satagebat: Cuius legationis pri-
 marius fertur extitisse Cluniacensis abbas, Imperatori
 cōmendatissimus, apostolico etiā præsuli sanguine cōiun-
 ctus: Is verò mirā intendit operā reconciliandis utriusq;
 fidelis a procrisarius, fidelis & elator pacis, per cuius in-
 stantiā factū est, ut eodē anno synodus Romæ in Cōstan-
 tina basilica celebraretur: Ibi ex omni Christiano orbe,
 archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & nobilibus cōgrega-
 tis, coperunt agi primo die causa priuata duorū de Me-
 diolanensi episcopatu comendentium: & ea contētio pri-
 mū diē finiebat. Deindē Lucensis episcopus Pisanos im-
 petebat. Tum surgēs quidā ex episcopis, libera voce pro-
 testatur: Dominus noster Papa ex omni orbe Christiano
 episcopos ac primarios viros euocauit: illi verò parētes,
 terra mariq;, varia pericula transeuntes aduolārunt,
 non ut particularēs controuersias dirimerent: Illis enim
 prouincialium cura suffecerat: sed erat, ut arbitror, gra-
 uius aliquid, quod de suo queng; exciret: dignetur ada-
 perire dominus noster, quod in animo habet: ut rebus pu-
 blicis per summā diligentiam cōstitutis, suo quisq; gregi
 aduigilās reuertatur in locū vnde pdierat. Ex hac ver-
 borū formula intelligāt qui nouerūt, quid sequētia se-
 cula addiderint blandimentorū, ut Sanctissimus domi-
 nus noster appellatur Papa, qui tū simpliciter dominus
 noster est vocatus: idē perpendens apud principes secu-
 lares.

CAPVT XXXVIII.

TVM summus pōtifex: Postquā, inquit, Dominus
 seruum suum in hunc locū immeritum prouexit,
 fecitq; de illo quod voluit, & præsens tum Henricus rex
 Germaniæ in me violentiā admisit, vidi mala quæ con-
 tingerant in populo, plurimas cades, rapinas, & sanguinis

immodicam effusionem : quarum rerum commiserati-
 one commotus, feci quod articulus necessitatis videba-
 tur imperare : nec tamen factum defendo, sed infirmi-
 tatis meae contemplatione deprecatum esse cupio. Illud
 verò quod in tentorijs factum dicitur privilegium, ve-
 biscum & cum omni ecclesia cõdemno. Tum Bruno Si-
 guinus episcopus : Gratias, inquit, altissimo Deo, quòd
 papam audimus proprio ore damnantem privilegium,
 quod prauitatem & heresim continebat. Indè quidam
 satis cauillatorie : Si ergò heresim cõtinebat, qui indul-
 sit, hereticus fuit. Quod verbum accipiens Iohannes
 Caietanus : Tũne, inquit, Romanum pontificem audi-
 entibus nobis de heresi accusas ? Scriptum illud non re-
 ctum erat, sed hereticum non fuit. Tum alius : Ne illud
 quidem prauum debet iudicari, quod liberandis & re-
 dimendis fratrum animabus fuit impensum, cum Domi-
 nico precepto etiam animas ponere pro fratribus iube-
 mur. Hanc verborum alternationem excipiens summus
 pontifex, maximè heretici vocabulo contremiscens, ex-
 pergiscitur, & manu indicto silentio : Audite, inquit,
 fratres. Ecclesia ista, cui immeriti presumus, heresim
 nunquàm defendit : nunquàm in ea heresis valuit : sed
 omnes hereses hìc sunt exterminatae. Hic Arriana, E-
 tychiana, Sabelliana, Photiniana, & quacunque illa
 caput posuere. Sensit ecclesia precem pro se Domini ve-
 lidam & efficacem : Ego, inquit, pro te rogavi Petre, ut
 non deficiat fides tua : Iniuriam illam à sinceritate tua
 auertite : Heresim, licèt peccator sim, nunquàm agnos-
 ui. Hac interim satisfactione, sessio illa dirempta est.
 Proximo die Papa audiendis priuatim Caesaris orati-
 ribus operam impendit. Erant abbas Cluniacens. Iohan-
 nes Caietanus, & Petrus Leonis Urbis praefectus : Hi Ce-
 saris

saris ca-
 tem qu-
 Cuno
 put Ca-
 dam co-
 Petro n-
 fuit, v-
 sponsu
 guine a
 culcat.
 ges in e
 pradia
 contule
 sit don-
 de iure
 torijs à
 tis cont
 rum de
 Hanc P-
 pus Pra-
 missus l-
 do : &
 necne,
 te me po-
 tos, &
 hac sed-
 iuris tra-
 ab hac p-
 Subseq-
 gerem p-
 sonuisse
 ac eius

sariſ causam, quātūm poterant, ornauēre. Proxima au-
 tem qua fuit Veneris dies, cum redirent in ſynodum, &
 Cuno Praneſtinus epiſcopus excommunicationē in ca-
 put Caſaris intentatam, authoritate cōcilij comprobā-
 dam contenderet, reſtiterunt illi in faciē, Iohannes cum
 Petro memorati: Sed Papa Paſchalis ea moderatione
 fuit, vt ſedatis contentionibus itā loqueretur: Eccleſia
 ſponſa Chriſti primitiuis temporibus, cum martyrum ſan-
 guine diſfluere, apud Deam floruit, inter homines con-
 culcata: Succeſſere tempora quibus Imperatores & re-
 ges in eam verſi, munificentia plurima condecorarent,
 prædia & poſſeſſiones in eam conferentes: Quod ergo
 contulerunt, quis interim auferet? Habeat mater eccle-
 ſia dona principum, diſpenſet, conferat, tribuat, quibus
 de iure poterit & voluerit. Ego priuilegiū, quod in ten-
 torijs à nobis extortum eſt, quia papa Gregorij VII. ſci-
 tis contradicit, dum omnem ille inueſtituram eccleſia-
 rum de laica manu interdicit, ego quoque condemno.
 Hanc Papa ſententiam excepit Cuno cardinalis epiſco-
 pus Praneſtinus: Ego ſi huius ſedis verus fuerim & à te
 miſſus legatus, in hac ſynodo ex te Papa audire contē-
 do: & ſi qua à me legitime facta ſint, rata eſſe iubeas,
 necne, propalam edicito. Tum pontifex: Cōſueuēre an-
 te me pontifices à ſe miſſos in quaſque prouincias lega-
 tos, & eorum legitime facta comprobare: & ego te ab
 hac ſede miſſum frater epiſcope palam conſiteor, & qua
 iuris tramite ſeruato à te peracta ſunt, ego confirmo: &
 ab hac ſancta ſynodo nil dubitandum, quin roborentur.
 Subſequutus autem Cuno ait: Cum in Tranſmarinis a-
 gerem pro terra ſancta ſubſidio, & horribilis rumor in-
 ſonuiſſet, Henricum regem in Romanum pontificem,
 ac eius ſedis cardinales & epiſcopos, cum vniuerſo clero

& populo Romano, vincula, spolia, pradas, verbera, ne-
 ces intendisse: quod erat horridū auditu, contremuit: &
 in virtute legationis mox excommunicationis gladiū, in
 caput contumacissimū distinxit: per Graciam, Vngari-
 am, Germaniā, & omnes quas pertransiui puincias pu-
 blicauit: ea vt rata sint hoc sacro concilio deposco. Tum
 Viennensis episcopi legati & litera idem poposcerunt.
 Vario tum assensu perstrepsit aula: Minor erat contra-
 dictio: Nihil tamen propter quorundam con-
 traditionē illo potuit die peragi. Postero die nonnulla
 sunt in concilio cause terminatae: Apertū de super decre-
 tum non legitur, sed quo res statu fuit, in eo permansit.
 Crediderim motū Romanorū tum à Petro Leonis viro
 in Vrbe potentissimo formidatū, quod tum Romanis non
 iniusta deposcere videretur Imperator. Et tamen ser-
 uelam, quid tum in contentione fuerit? Si non aliud Im-
 perator poposcit, quā vt manente ecclesijs & mona-
 sterijs vacantibus libera electione, solā de pradijs in-
 stituta, quae vocatur regaliū concessio, ad illum pertine-
 ret, iustum poscere videbatur: idq; generalis vsq; hodie
 obseruantia ad nostra tēpora comprobauit. Si verō cum
 regaliū collatione omnē sibi voluit Imperator permissa
 de persona prouisionem, violentū & iniurium videbatur
 quod poscebat. Idq; fuisse creditur, quod inter regnum
 & sacerdotiū tum fuit in cōtrouersia. Per Germaniam
 verò tū multiplicata sunt mala: partibus hinc inde ser-
 pro iustitia decertantibus. Conradus in diocesi Her-
 polensi pro suo, quem Imperator indulgit, dominatum se-
 tangebatur: incēdia, pradas, caedes in aduersantes intente-
 bat. Ex aduerso Moguntinus pro ecclesia decertans, non
 minora incommoda aduersantibus ingerebat. Nec satis
 apparet, si quid quisq; posceret satis intelligeret. Per

vat uterq; non iniustam fouere causam: poterant res, ut modo sunt, facili momento ad concordiam perduci. Sed tum permittente Domino, tanta sunt in regionibus cedes peractæ, tanta patrata atrocina, incendia facta, ut incredibile dictu sit, qua vastitate ecclesiarum & monasteriorum prouentus sint ad nihilum redacti.

CAPVT XXXIX.

HAc diuersitate diu inualecente, cum pax in orbe Christiano floreret, infelix Germania quietem nesciebat: sed partium studia in se exardescencia, inuicem multa irrogare damna non cessabant. Dedit nature arbiter Deus (incertum qua mente) signum iracundæ commotionis: Nam tremotus insignis in Germania & Italia fuit: Concussa ædificia solidissima: integræ ciuitates conscissæ: & in ecclesia Leodiensi in vigilia Dominicæ Ascensionis, cum decem collegiorum membra in unam maioris ecclesiæ basilicam conuenissent ad sacra solennia peragenda, vix primus psalmus erat peractus, subito sereno celo repentina ingruebant tenebræ noctem intentantes: Consternatis mox tantus nubium sonitus instrepuit, ut nunquam par aut maior collisio fuerit audita. Fulgur quoque tam terribile alio in tempore se cunctis ciuitatibus quasi de proximo ingerebat, ut quanuis distantissima essent vrbes, quæque tamen supra suum esse caput vibratum arbitraretur. Imperator tum in Italia agens, cum ad pontificis conciliationem crebros misisset nuncios, nihil aliud accepit responsi: Se, qui in eum excommunicationis sententiam non tulisset, non illam posse sustollere, nisi ex arbitrio patrum, qui synodo interfuissent. Deinde proximo anno Papa Paschalis obdormiuit, ipso die Resurrectionis Dominicæ

primo manè. Ità ferunt apertum calum luce meridiana fulgentius per horam integram claruisse, vt luna, quæ tum plena erat, omninò non videretur. Crux interim visa est in medio dependere, gemmis etiam interlucens notabilis. Imperator autem, audita morte pontificis, Romam contendit, consensumq; Iohanni, qui Gelasius II. dictus est, præbuit. Electus autem cum se Imperatoris communioni subtraheret, ab ipso improbatum: & Burdinus quidam ab Hispania superueniens, ab Imperatore in sedè Petri collocatur. Romani tamen aliquantò diuersius rem narrant: Gelasium ritè electum: Ciuu Romanos, Fregepanos appellatos, quorū princeps Cincius, conclaue irrumpentes, cum pontificem ex sua familia deposceret, malè senem mulctatum in vincula rapuisse: sed inde erutum aliorum manu Romanorū, perductum in Tybrim, vt abiret, aduersante vento cum anne & mari, superuenientes Teutonicos, fugam prohibuisse, noctū tamen deportatum: Inde creatum quendam Mauricum, quem Gregorium dixere VIII. Aduersarij tamen irrisione quadam vocitasse Burdinū. Cuiusque Gelasius in Campania se contineret, & magna Italia pars illi accederet, Henricum redisse in Lombardiam. Quo tempore Gelasius in Urbem, amicorum freta auxilio, redijt: Deinde vbi contendit in Galliam, celebrato concilio, diem suum obiit. Calixtus illi surrogatus, Milo prius dictus, episcopus Viennensis.

CAPVT XL.

Imperator interea cum audisset in Germania contra se agi concilia, per Cunonem Prænestinum apostolicae sedis legatum, primū Colonia, deinde Frislarie, repetita semper Imperatoris excommunicatione, omnia dissimulanter tulit. Vbi verò Herbipoli maiorem totius

Germ

Germaniæ fieri cœtum audisset constitutum, vbi etiam de illius depositione ageretur, confestim ex Lombardia mouit in Germaniam, & auctus viribus, aduersantium terras peruastabat, incendio, gladio, rapinis: Quo exemplo, omnia omnium prouinciarum mala sunt renouata. Indè meliori mente, vbi conuentum Herbipolensem distubauit, in Triburiam (Friburgum nunc vocitant) iussit cœtum principum conuenire: Ibi de aduersantium questus iniuria, audiuit in faciem contradictiones ab illis, & factorum suorum reddita ratione, tum res ita inter eos est composita: vt cuiq; spoliato antiqua rediret possessio, principi, ecclesiæ, monasterio: Fisco præterea Imperatoris redderentur, quæ ab olim illius fuisse constitisset: Ea tum visa rerum quies, sed non quiescebant nunciij sedis apostolicæ, qui circumeuntes prouincias obedientiam pro Calixto deposcebant, abiurato Burdino: concilium tamen cunctis indicitur Lateranense ad diem diuini Lucæ proximum: ad quod etiam Imperator, suus à Cluniacensi abbate, se non defuturum sponderet. Concurrerant ex omni orbe maximè Germania episcopi, pacis & tranquillitatis cupidi. Vallatus papa CCC. ac XX. patribus in concilio præsedit: Imperator etsi non Vrbi aderat, non tamen erat longinquus, vt facile legatis sedis apostolicæ præberet auditum. Vbi de inuestituris, quæ sola fuit causa dirimens omnia, sermo haberetur, Imperator se cum principibus, quorum præiudicium in ea re vertebatur, loquuturum spondit, & ex eorum consilio cuncta acturum. Papa in concilio omnium prædecessorum decreta confirmauit: & quæ pro tempore statuenda videbantur decretis, omnes cum benedictione remisit in sua. Burdini deindè schisma magis ac magis euanescebat: regni tamen commotio nullatenus

nus conqueuit. Imperator inde proxima aestate, ducente Friderico de Arnsberg, in Saxoniam descendit: ibique episcopis ab eius se communionem retrahentibus, transiit in Germaniam Franciam, nec ibi cunctis aequè gratior. Tum verò terra mirabilius intremuit, ut se quisque de sua correctione putaret admonitum. Mense Iunio in diocesi Treuerensi glacies tantæ magnitudinis decidit, ut aedificia subrueret. In Halberstadeni autem grando decidit illo impetu, ut decem villarum non modo fruges, sed etiam pecora peremisset. Saxones igitur componendæ paci intenti hoc agebant, ut Imperatoris milites nusquam grassandi locum inuenirent. Quin et in Thuringia oppressos plurimos ex his eò necessitatibus perpulerunt, ut incursionibus temperarent. Apostolicis autem literis roborati, suis ecclesijs viduatæ, de pastorebus prouiderint.

CAPVT XLII.

Annus erat vicesimus primus post mille centum, cum Monasterienses in Westphalia episcopo suo graues, ipsum eò perpulerunt, ut querimoniam Saxonie principibus super illis deponere cogeretur. Erat verò tanta iniuria, ut dissimulandum non putarent. Nam Luderus dux Saxonie, magna vi armorum contracta, duxit in eos: magnisque malis perdomitos coegit episcopum eiectum recipere, & de iniurijs satisfacere. Sed cum iam oppugnarentur, quadam casella coeperunt igne conflagrare, latiusque coepit incendium dominari, & usque ad ecclesiam primam processit, quam cum ceteris aedificijs consumpsit. Ferebant ciues hoc incendiũ diuino factum nutu, quod Burchardi, qui ante Henricũ ecclesia preerat, & in legatione Imperatoris apud Constantinopolim defecit, oblatio de iniquitate, ut ferebant, acervata.

ad ecclesie instructionē Deo non placuisset. idēd concre-
 matam esse ecclesiam. Tum tanta fidelium fuit facta ad
 instaurandū oblatio, vt nullum perindē sentiret ecclesia
 detrimentū. Auditur indē rumor, Burdinum, qui in Su-
 trio infaustū præferbat pontificatum, capta à militibus
 pontificis arce, captū & ipsum, & à Calixto ad peragen-
 dā perpetuū pœnitentiā detrusum in monasteriū. Inter-
 eā Imperator, quia summā rebellionis Mogūtinis impu-
 tabat, statuit se de vrbe illa vindicare: Intercludit ad-
 itum, nè quid vel inueheretur, vel eueheretur, ademptis
 vbiq; nauigijs: Indē ex vniuerso regno iubet milites ad
 eius obsidionē vrbis cōuenire. Albertus intereā archiepi-
 scopus, qui tū in Saxonia agebat, vir eloquio clarus, le-
 gationis præfulgens dignitate, principes suasionibus, pō-
 tifices legationis Romana officio, in causam suā inclina-
 uit, vt statū vrbis Moguntina, primæ in Germania sedis,
 cōmiserarentur: causam eius esse penē omnium, q̄ pro
 obedientia sedis apostolicæ pateretur: arma omniū au-
 xiliaria sunt promissa. Imperator interim in Elsatia, ar-
 chiepiscopus in Saxonia vires cōparant: in vnā vtriq;
 respiciunt urbem: ille oppugnandā, & iste tutandā. Mu-
 uent vtriq; Moguntia: fulgēt signa castris: Solus in me-
 dio Rhenus, & ille quidem, nauibus multis antē ad hoc
 cōparatis, promptus Saxonibus ad transitum. Sed erant
 vrisq; in castris viri prudentes, qui parcendum labori,
 sanguinique ducerent: qui interposita publica fide, in
 vtranque ripam, vltro citroq; demigrant, multa vol-
 uentes, variē causas tractantes. Demum in id flexus est
 rex, vt causam omnem sacerdotij & regni duodecim
 primates vtrinque nominati in diem & locū pertracta-
 rent. Placuit locus Herbipolis: tempus festa diui Mi-
 chaelis: Placito vtrinque per solitas solēnitates firmato,
 dis-

discessere exercitus in sua quisque. Ad diem verò praefi-
 nitum venerat Imperator: magna stipatus manu vrbe
 est ingressus: Venerant deinde cum archiepiscopo Sa-
 xonum principes, non minori multitudine: & donè in-
 terponeretur publica per expressum fides, mille ab eo lo-
 co passibus commanebant: Iam securiores facti, propin-
 quabant vrbi: Et quoniam tantam vtriusq; exercitus
 multitudinem vrbs vna, etiam de maximis, capere non
 poterat, extra portas Saxones tetenderunt: Per singu-
 los verò dies conuenerunt, qui rebus agendis fuerant
 praefiniti: & octo tandem per dies rebus omnibus reso-
 lutis, in eam formam conuenerunt: Primum, vt rega-
 lia vel fiscalia regijs, ecclesiastica ecclesijs, praeda de-
 pradatis, hereditates iustis heredibus puenirent: omniq;
 persona, vel conditioni, iustitia cuiq; sua responderet:
 Pradones, furesq; edictis Imperatorijs eijciendos, siue
 legibus antiquitus constitutis coercendos, vnanimi con-
 sensu firmatum est: & quicquid scandali vel pertur-
 bationis vsquequaquè per regna Germania, inimici su-
 perseminario succreuerat, omnimodè eradicari est de-
 cretum. De verbo autem excommunicationis, vnde scan-
 dala penè cuncta prouenerant, nihil est diffinitum: Ta-
 men ad apostolici culminis audientiã vnanimiter est de-
 latum, denominatis in praesenti oratoribus, qui haec omnia
 Romam perferrent: quatenus indicto per authorita-
 tem apostolicam generali concilio, quaecunque humano
 non possent, Spiritu sancti iudicio terminarentur. His
 ita reuerenter pro honestate simul & vtilitate regni dis-
 positus, missi sunt in Urbem, Otto Bambergensis episco-
 pus, dux Henricus, comes Berengarius, qui haec omnia
 Noricis principibus, hoc est, Bauaris atq; Australibus, qui
 tum fortè alijs reipublicae causis occupati non aderant,

apud

apud Ratisponam congregatis, intimarent: quos ad hæc ratificanda non repugnantes inuenerunt. Vacabat anno proximo sedes Herbipolensis: & Imperator de more suo nobilem adolescentem, qui necdum per ætatem præesse poterat ecclesiæ, introduxit. Capitulum autem ecclesiæ virum grauem, eiusdem ecclesiæ canonicum elegit. Inde orta iterum diuisione, qui contra regem senserant, vrbe excedebant. Commouit ea res Fridericum Suenia ducem, & Conradum eius fratrem vehementer: qui in ea causa ab Imperatore, licet cognato suo, dissentiebant: De proximo autem per opportunitatem loci ac temporis, cum archiepiscopo Moguntino loquuti, electum canonicè faciunt episcopum consecrari, contra Imperatoris voluntatem: & nè reluctaretur, vehementer instantia temporis effecit, quòd de proximo de generali pace esset agendum.

CAPVT XLII.

Redièrant ex vrbe Roma, qui missi fuerant oratores, episcopus Spirensis & Fuldensis abbas: cum quibus venerant apostolica sedis legati cardinales tres, quorum princeps Ostiensis, cum duobus adiunctis, componendarum rerum gratia inter regnum sacerdotumque. Generalis conuentus indictus est Herbipoli ad proximam diui Petri diem. Conuenerant ex omni Germania principes, nobiles, pontifices, abbates, cum non leui detrimento Franciæ Germanica. Sed vbi Imperatorem non affuturum, vtpotè iam rebus alijs implicitum, erat certissimū, digressi sunt in sua quisque. Inter eà Gebehardus iuuenis, quem Imperator ecclesiæ præfecerat, cum vrbeicos sibi conciliasset, compertumq; haberet aduersarium non indè longè cum auxilijs manere, certior de omni eius comitiua, vrbe eduxit, & imparatis ingru-

ingruens, disturbare sua consilia contendit. Illi vero
 praeconi, ad arma concurrunt: & congressi, mutuis se
 vulneribus afficiunt: aliquot etiam cadentibus: sub no-
 ctē dirimitur praelium: Illi in castra, alij in urbem re-
 diērunt, qua potitur cum adiacentibus Gebhardus oc-
 cupator: Nam verus pontifex pradijs ad Neccarū flumi-
 um fruitur. Mogūtinus interea de cōsecratione Herbipol-
 lensis agebat, & sibi prospiciens, antiquā arcem Asciburgū,
 cuius ad Rhenū meminit Ptolemæus, iā inueteratam
 & penē conuulsam instaurat. Penē incefferat pacis de-
 speratio, cū auersum cernerent Imperatorem: Sed in-
 stantia legatorum sedis apostolicæ, immō Dei miseratione
 desuper adspiciēs effecit, vt in Vangiono, qua nūc Saxon-
 matia, conuentus alius indiceretur: Quo loco, quia vene-
 rat tempus miserendi Sion, cor regis, quod in manu Dei
 est, ita inflexit Deus ipse, vt ad communionem ecclesie
 & ad pacis formam subscriptam rex, quod nunquam
 facturū credebatur, quodq; nemo de illo praesumere aut
 sperare poterat, consensit. Erat autem ea qua nunc vsq;
 seruat pacis instituta concordia. Profuerit autē ipsa-
 rum literarū seriē vtrinq; ponere. EGO HENRICVS
 Dei gratia Romanorū Imperator Augustus, Pro amore
 Dei & sanctæ Romanæ ecclesie, & domini Papa Calixti,
 & pro remedio anime meæ, dimitto Deo & sanctis
 eius apostolis Petro & Paulo, sanctæq; catholicæ ecclesie,
 omnem inuestituram per annulum & baculū, & con-
 cedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam
 consecrationem: possessiones & regalia beati Petri, qua
 à principio huius discordie vsq; in hodiernum diem, siue
 tempore patris mei, siue etiam meo ablata sunt, qua ha-
 beo, eidē sanctæ Romanæ ecclesie restituo: qua autē non
 habeo, vt restituantur, fideliter adiuuabo: Possessiones
 etiā

etiā o
 cleric
 ctate.
 liter
 eccles
 quibu
 deliter
 Dilect
 ri sem
 batū T
 tia tua
 inter p
 prouin
 & aux
 à te re
 amper
 ciat. E
 sex me
 bus ver
 debitu
 omnib
 ius dis
 Octobr

H
 Rhenu
 modas
 bratis à
 domini
 commu
 omnibu

etiã omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum, tam clericorum, quam laicorum, consilio principum, & iustitia dictate, quae habeo reddam, quae non habeo ut reddatur, fideliter iuuabo: & do veram pacem Calixto, sanctaeque Romanae ecclesiae, & omnibus qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt, in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo. EGO CALIXTVS seruus seruorum Dei: Dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori semper Augusto. Cōcedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in praesentia tua fieri, absque Simonia, & aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emerferit, metropolitani & provincialium consilio & iudicio saniori parti assensum & auxilium praebeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat: exceptis omnibus, quae ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur: & quae ex his tibi iure debet faciat. Ex alijs vero partibus Imperij, consecrandus infra sex menses, regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitum auxilium praestabo: Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt vel fuerunt tempore huius discordiae. Datum anno XXII. IX. Calendas Octobris.

CAPVT XLIII.

Huiusmodi scripta atque rescripta, propter infinitam multitudinem conuentum, loco caepetri iuxta Rhenum lecta sunt, data & accepta, postquam multimodas laudes, rerum gubernatori Deo redditas, celebratis à domino Ostiensi diuinis sacramentis, inter quae dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaque communionem plenissime reconciliauit, discessum est ab omnibus cum letitia infinita. Alterum quoque non multo

multò post festum sancti Martini Imperator colloquium cum principibus habuit Bambergæ: illis scilicet, qui huic conuentui non aderant: vbi cunctis in sua vota concordantibus, multis, quæ tam ad regni quàm sacerdotij congruebant honorem, more Maiorum compositis, oratores proprios cum Romanis destinavit: & utrosque, nuntia simul & munera ferentes honorifica, domino Calisto papa consanguineo, iam sibi coniunctissimo direxit: Deinde proximum Christi Natalem, qui fuit incipiente vicesimo tertio post centum ac mille annos, Traiecti celebrant: vbi orta primum simultate ex iurgio inter milites Imperatoris & ministeriales episcopi, post peruentum est ad arma. Milites ex sua consuetudine superbe agebant, ministeriales autem superati multitudine, ciues ad arma vocant, latius serpit indignatio. Imperatorij proditionem & coniurationem in Cesarem factam proclamant: Ciues libertati suæ aderant, cum se in seruitutem adduci arbitrarentur. Ità passim crescente malo multi caduntur, maior pars ex oppidanis: alij capiuntur, & in vincula coniecti, pœnas luunt temeritatis, cum magna pars, quid ageretur, vt in talibus fieri solet, ignoraret. Captus & ipse episcopus in ferrum ponitur, nec inde relaxatur, nisi magnis archiepiscopi Colonienfis precibus, & immensa insuper æris summa persoluit, quòd aut conspirationis conscius, aut non comprimentis reus diceretur.

CAPVT XLIIII.

Feruit deinde rebellio in sequentem annum, inter Imperatorem & Hollandiæ dominam, quæ Lotbarij ducis Saxonie soror erat. Interim per Germaniam latrocinia nimis multa, præsertim per Saxoniam, creuerunt. Stipendiarij qui publicis hactenus malis passim erant,

erant, redditapace, vitæ consuetudinem non mutabant: quod didicerant in bello, pace dediscere difficile fuit: æquè sumptibus faciendis insistere, crapulis indulgere volebant: & cum aut hostilis præda, aut induciæ stipendium nullum esset, ex proximis accepere quæ volebant. Imperator autem in sequenti anno duxit in Hollandiam: Contumacem foeminam imperata facere, & regnum agnoscere, compellebat. Magna erat ea Imperatoris expeditio, nec minimo labore constabat: sed illum habebat exitum, què diximus, vt parentè fecerit ex contumace. Deindè in superiora regni contendens, & Wormatiæ cum optimatibus colloquium habuit, aduersus Lotharium Saxonie ducem, qui propter germanam sororem, quam Imperator ad iuga compulisset, se comouisse videbatur. Mordebat eum vetus in Saxoniam odium, quòd eam prouinciam semper compertum sit sibi aduersantè, quotiès ipse Italiã impugneret. Otto interim Bambergensis episcopus, vir per omnia religiosus, cum instruendis monasterijs, alendis pauperibus, & alijs pietatis operibus instaret, annotatus est minus esse frequens in conuentibus Imperij, quod à maleuolis non rectè acceptum, etiam Imperatori suggereretur: quæ in vsus alios impederet, magis Imperij deferri honori, à quo illi cuncta prouenissent: Hæc passim musitant, & auribus Augusti ingerunt: Sed tanta fuit pontificis grauitas, vt omnia obloquia præsens ipse discuteret, nemine garriente dum adesset. Rebus autem Imperij solerter constitutis, adijt regem pontifex, insinuans se literis Polonorum ducis Boleslai euocatum, animo perpendere in sanctam expeditionem, pro Christi honore in Pomeranos gentè & wandalorum: quam nupèr dux gladio sibi subactam, ad iuga Christi coegisset: sed deesse prædicatores, qui per authori-

ritatem verbum vitæ nouitijs ad fidem Christi gentibus predicarent, bona sibi Imperatoris venia abesse liceat ecclesie: nam summi pontificis gratia Calixti dudum sibi permissam predicandi in gentibus licentiam. Nō erat in omni curia Imperatoris, qui sancto pontificis voto auderet refragari, ne rex ipse quidem: sed cunctis sanctum eius propositum laudantibus, erant, qui prospera illi imprecarentur eunti ad gentem incredulam, magno sui sanguinis periculo: Soli Bambergenses sui patris absentiam lamentari, se pastore destitutos lupis exponi, extrema pati malle, quàm eo se pontifice destitui. Sed non erat, qui se diuinæ voluntati ausit obijcere. Et illo in Pomeranos proficiscente, rex in Saxones, vt sermo loquebatur, se apparabat.

CAPVT XLV.

Cooperat iam inter reges Angliæ & Franciæ hoc diuturnum de Normandia bellum: cui se Imperator pro socero Angliæ rege immiscere constituens, verbum emisit de expeditione in Saxones, re autem vera in Ludouicum Franciæ regem. Mouit ergo in Gallias Henricus, & ad Rhemos confederat, cum iam Ludouicus Franciæ rex, nè hostiles exercitus iungerentur, Imperatorem omnibus copijs constituit adoriri, lenius ducens, vni quàm duobus occurrere. Totius igitur regni viribus coactis Imperatori fit obuius. Ille autem vbi tantis Francorum copijs imparem se vidit, paulatim retrò pedem tulit: nec carebat res idoneo colore, quod properanter in ðormatienses ducere constituisset, qui pontificem eiecissent à Cesare institutum, suumq; quem volebant, reposuissent: in quos presenti ducens expeditione, urbem obsidione cinxit, Rhenumq; suprâ & infrâ communiuit, nè quid importaretur. Crebra sub mœnibus pugnæ mul-

tis vtring, castis captisq; : sed fames effecit, vt post aliquot dies vrbici quinq; millibus talentorum mulctati, ad arbitrium Imperatoris de episcopo fieri paterentur. Quo tempore Otto Bambergensis episcopus ex sua peregrinatione reuersus, gaudium Paschale duplicauit, quodd & suam presentiam desideratissimis ciuibus pastor bonus exhiberet, & magno cum fœnore lucratis tot Christo animabus, felix pater de tot filijs tripudiabat : Vrbium nomina, in quibus prædicauerat, fidemq; seminauerat, populo baptizato, & Dominicis præceptis instituto, hæc sunt : Poritz, Stetin, Wolin, Camin, Colberg, Belgrat, Lubin, Gresh. Proximus autem annus, qui fuit vicesimus quintus post centum mille, ad X. calendas Iunij, Imperatori fatalis fuit : Nam cum ageret Traiecti, diu celatam infirmitatem corporis, cum iam inualesceret, diutius tegere non valens, morbum vocant Dracunculi, qui illi natiuus erat, regina ac proximis detexit. Fridericus Sueuie dux illi & sanguine & consilijs proximus aderat, illius cura Imperij insignia in arce designata permisit, vt principum illa conuentui reseruaret. Ille munitus ecclesie sacramentis, spiritum Deo reddidit, Anno XX. regni, XIII. Imperij, in dimidio dierum suorum : quod illi fertur Papa Paschalis prædixisse : Nam neq; prolem vidit, neq; senium attigit, neq; temporum meruit tranquillitatem. Eiectis visceribus, corpus Spiram perducitur, & cum patre atq; auo, simul & proauo tumulatur : prodente versiculo, qui per tumulos diuisus ostendit loculos singulorum, hoc modo : Filius hic, pater is, auus hic, proauus iacet illic : Henrici tres, quintus, quartus, tertius : filius, pater, auus. Caterum Conradus II. eius nominis, erat Henrici V. proauus : stirps ac radix generis : Truncum vocant Iurista non rectè.